తపోవనము

మధురకవి

బెళ్ళూరి శ్రీనివాసమూర్తి

ప్రతులు 1000

మూల్యము రు. 2—0—0

1954

శ్రీ బాబా
బైండింగ్ అండ్ ప్రింటింగ్ వర్క్సు,
అనంతపురం.

FOREWORD

I deem it a proud privilege to have been invited by the author, 'Madhurakavi' Sri. Belluri Srinivasa Murthy to write the foreword for his little book "Tapovanam". The author was an ardent disciple of my Father-in-law, Late Maha Mahopadhyaya Kalaprapurna Doctor Chilukuri Narayana Rao, M. A., Ph. D. L. T. a well Known literary critic. The budding poet was encouraged, nurtured and nourished by him perhaps this honour done me reflects his deep reverence to his 'guru'.

A new era has emerged in Rayalaseema with the advent of poets like Sri Gadiyaram Venkatasesha Sastrulu, Puttuparthi Narayanacharlu, Sri. Belluri Srinivasa Murthy etc., The days are not far off when we may witness the hay day of literary revival of Sri Krishnadeva Raya again.

Sri Belluri Srinivasa Murthy is well-known in the literary field. He hails from Talamarla, a village in Penukonda Taluk The Rayalaseema Kala Parishad rightly bestowed on him the title of 'Madhurakavi' at the time of the celebration of Thikkana Kavi Jayanti at Hindupur, on First March 1947. He reminds us of the ideal of Ancient India, "Simple living and high thinking". He is a philosopher. He rarely speaks. It is no wonder, if he is called a "Tapasvi", and the title to his book 'Tapovanam' is very appropriate.

"Tapovanam" is a collection of poems written by the author at defferent times. They have had been

published in many periodicals like Bharathi, Andhra patrika etc.

The topics dealt with by him are mainly of common things in nature like a roar of thunder, a dry leaf in winter and a brook in the mountain valley. He worships God in the beauty of nature. He finds significance in every insignificant thing. He is at his best when inspired. To illustrate, poems like "అజ్ఞానము, విషాదగీతి" can be cited. Poetry flows like a stream and not written. Every poem in, this little book is pregnant with strong feelings and lofty ideas. The lay man is at pains to grasp them quickly. I strongly wrge him to study them in silent and solitary mood so that he can better appreciate and enjoy the beauty of his poetry.

Sri 'Belluri's' students have made great efforts to collect subscriptions and get this book printed. May the generous public help him from time to time to present his literary works to the present and succeeding generations.

This little book is best suited to be prescribed as a text-book for the University classes. May God bless him to earn a name and fame in Andhradesa.

JAI HIND.

K. C. Board High School,
Kalyandrug.
26—3—54.

G. Srinivasa Rao,
M.A., B.T.,
Head-master.

"బెళ్లారి"

భారతికి — ప్రత్యేక ప్రణామము

భారతి ఆంధ్ర దేశములో ఉత్తమసాహిత్య మాస పత్రిక. ఏ తత్సంపాదకులు దేశోద్ధారకులు కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు సజీవులై యున్న కాలమునందే భారతితో నాకవితకు పరిచయము కలిగినది. నా తపోవనమునందలి ఖండికలనేకములు ప్రచురించి, తెలుగు నేలలో నాలుగు మూలల కవితా వ్యాప్తికి త్రోవ జూపి తోడ్పడినదీ పత్రికారత్నము.

అవ్యాజ్య వాత్సల్యముతో "భారతి" భిక్ష పెట్టకయున్నచో "నా జీవితము"లో ఏనాడో కవితా సన్యాసము స్వీకరించి యుండ వలసినవాడనే. భారతి నాకు గావించిన మహోపకృతి మఱుపు రానిది. నా "తల్లి"కి కృతజ్ఞతతో ప్రత్యేకముగ ప్రణమిల్లు చున్నాను.

— బెళ్ళూరి

అంకితము

రామ కథపాడి మోక్ష సామ్రాజ్యమునకు
ఏకపథ మారసితివి వాల్మీకి సుకవి,
ప్రేమ నేకైక సుతునభి 'రామగాథ'
అల్లుకొని యల్లుకొని శాంతి యలవరింతు.

తపోవన ప్రశంస

రాయలసీమలోని పల్లెటూరి వివిక్త జీవితమునకే అలవాటు పడి అందే తమ భావనానంద యోగమున మగ్నులైన కవులెందరో యున్నారు. వీరిలో అగ్రపంక్తి ఈ గ్రంథకర్తగారిది.

పద్యము చదువగానే కవికి ఆర్జవ గుణమెంత యుండునదియు కావ్యానుభవ రసికులకు స్పష్టముగా తెలిసిపోవును. ఈ యార్జవ గుణము నిండియుండుటను శ్రీనివాసమూర్తిగారి కవనమందు ప్రతి పద్యమునందును మనము చూడవచ్చును. ఈ గుణముచే వీరి సుందర వస్తు ప్రపంచము విశాలమైనది.

— శ్రీమాన్ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ (1948)

రాయలసీమ కవులలో ఆధునికులలో అగ్రేసరులలో మీ రొకరనడానికి సందేహము లేదు.

.........శ్రీనివాసమూర్తి రాయలసీమాకావ్యములో ఒక పరిమళ పుష్పము. తెలుగు కవితమర్మము నీతడు చక్కగ గ్రహించినాడు.

...... శ్రీ ప్రసిద్ధ పండిత డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు M. A P. HD. (1944)

మీ కవిత్వము లలితమై శ్రవణ సుభగమై మెఱుగు దేరి యున్నది. సామాన్య విషయములు మీ హృదయమున ప్రవేశించి కవితగా మూర్తీభవించుట రసజ్ఞుల భాగ్యము.

కవితా మార్గమున ఆంధ్ర సారస్వతమున మీకు ఉత్తమ స్థానము దొరకగలదని నేను ఆశించుచున్నాను.

— కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డి (1938)

కవీంద్రా! మీరచనలు భారతియందు చూచియుంటిని. మీ కవిత పండితపామర రంజకమై ప్రౌఢమై యున్నది. మీ మధురకవి బిరుద సార్థక్యమును చాటుచున్నది.

— అభినవ తిక్కన తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి (1953)

శ్రీ బెళ్ళూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు రాయలసీమ కవి కుమారులలో నగ్రేసరులు. రాయలసీమ తపస్వి.

— బులుసు వెంకటేశ్వరలు M.A. (1949

మీ కావ్య వస్తువు వేదన, మాకది మధుర వేదన.

— జమ్ములమడక మాధవరాయశర్మ.

మాతో— శ్రీనివాసమూర్తి "కీట్సు" వంటివాడు.

ఘట్టిశాస్త్రి

పరమశ్రేష్ఠమైన మహాకవుల త్రోవలోనున్నది.

— సి. వి. సుబ్బన్న. శతావధాని

మహాకవులకు —

మీ కవిత్వము ప్రసాదగుణ భూయిష్ఠమైనది. ఇది సుఖ దుఃఖములు కలుగనిది కాదు. మీరు కవి తపస్వులరు.

— కవిసార్వభౌమ గుర్జాడ రాజశేఖర శతావధాని.

మధురకవి బెళ్ళూరివారు పుట్టి పెరిగినది పల్లెసీమ. పల్లెటూరి పరిసరములందు సెలలు, శాద్వలములు, సైకత శ్రేణులు, జంటబాయని శారికలు, పికకుమారికలు, కాపుచెలులు, కర్షక సఖులు, భిక్షుకులు, బీదలు, సహజ శోభలీను పూదీవలు, కేదార సీమలు, కొత్తిమెర సైరులు, మొదలగునవి వీరి కవితా వస్తువులు

శైశవమునుండియు బీళులే నా పుస్తకాలయములనియు, ఏకాంత వాసినై ప్రకృతి యొడిలో లాలింపబడుటయే నాజీవిత పరమార్థమనియు, మధుర భావనారమ్య సీమలయందు స్వైర విహారమును సలిపిన ధన్యాత్ముడీకవి.

ప్రకృతి లక్ష్మి మధుర కవిని యుపగూహనలో లాలించి, బుజ్జగించి దివ్యోపదేశ మొసంగినది, ఈ కవీశుడెంతయు ధన్యుడు, వీరి రచనలు **"మహాకవి కాళిదాసు"**ను దలపింపజేయు ననుటలో నతిశయముండదు.

—విద్వాన్ తిరుమల్ల కళానిధి

కళాజీవి

(పూర్వ ఖండము)

౧. శిశిరపర్ణములు

కుప్పవోయుదునా
నాప్రభూ—నీమ్రోల
రాశివోయుదునా ?
నా తపోవనములో
నాటిపెంచిన చెట్ల
శిశిరమారుతహతుల
శిథిలమై పడియున్న
జీర్ణపత్రము లూడ్చి
కుప్పవోయుదునా ?
నాప్రభూ—నీమ్రోల
రాశివోయుదునా ?
వాసంత వైభవము
వాడుకొను నీమనసు
శిశిరశోభలకోఱకు
చింతించునా
నాప్రభూ !
పల్లె జీవితమన్న
పాటించునా ?
కుప్పవోయుదునా
నాప్రభూ !—నీమ్రోల
శిశిరపర్ణము లేర్చి
రాశివోయుదునా ?

౨. కుసుమదామము

రాలినపూలుకొన్ని పొదలన్ వికసించిన పూలుకొన్ని వా
తూలహతిం జలించి భువిఁ దూలక కొమ్మలఁ జిక్కుకొన్న యా
పూలొకకొన్నియేరి శ్రమఁ బొందితి మాలికఁ గూర్చి తెచ్చితిన్
ఏల నిరాకరించెదవో యీశ్వర నాహృదయంబు శోషిలన్.

అతులితకాంక్ష నేను కుసుమాపచయం బొనరించు వేళ పై
చితి నురుగ్రీష్మతాపమును స్వేదమయంబుగ దేహమెల్ల, నా
కత లెఱిఁగింపఁ బూనుటకు కాలము లేదు, త్వదీయరాగ లా
లితమధురావలోకనము లెత్తి ననున్ క్షమియింపఁగా దగున్.

సురభిళముల్ ప్రసూనములు శోభలు మాయవు స్వామి, నీ నిరా
దరణపుఁ జేతులన్ కుసుమదామము నవ్వలఁ బారఁద్రోయ ని
ర్భరపరివేదనా ప్రచుర బాష్పము లొల్కఁగ, నెన్నఁడైన నా
మొఱకు దనంపు కాంక్షఫలమొందకపోదని దాఁచి యుంచితిన్.

దేవా! నీయెడ శూన్యమయ్యెననుసందేహంబు బాధింప, నా
భావంబెల్ల నిరాశతో గలఁగిపోవన్ భారమైదోఁచు నా
జీవఁబంచుఁ దలంచితిన్ జడత, నీ సిద్ధాంతమేమో, మదీ
యావాసంబున దొంగిలించెదవో పాయంజాల కీమాలికన్.

కాలవిలంబనంబునకు గాసిలలేము నితాంతరక్తి నీ
యాలయసీమచెంగట విహారము సేతు, క్రుద్ధావలోకన
భ్రూలతికావికారముల పొల్చిన నాపయి సైఁచికొందు, పూ
మాలిక వాడిపోవ నిఁక మంజులతల్ కృశియింపవే ప్రభూ!

మ్లానత చెందినన్, కుసుమ మాలిక కాంతులు దప్పిపోయినన్
మానఁగలేవు, నీహృదయ మర్మము నే నెఱుఁగంగలేనె, స్వా
మీ, నిముసంబులోన విరమించెదు క్రమ్మఱ నవ్యరీతి ని
ర్మాణము సేయుచుందు వనురాగ రసోదయ లాంఛనంబుగన్,

సుమదామంబును గూర్చు వేళ నను మోసుల్ వోయె నా కోర్కులు
శ్యమ మెల్లన్ ఫలియించునంచు, కయిసేఁతల్ గొన్న నీకంధరం
బు మహానందము గూర్చునంచు మదిలోఁ బొంగారితిం గాని దై
వము, యూహింపఁగరాని దుర్వ్యథల నవ్యాజంబుగాఁ గూర్చితే?

కరములఁ దాల్చి యీకుసుమ కల్పితహారము నేఁ దపింతు, నా
దరణము నీకుఁ గల్గునని తత్పర భావము మానముద్రయున్
పరమసుఖానుభూతి గొలుపన్ కడద్రోయుదుఁ గాలమింక నే
తరుణము నిర్ణయించితివొ తావక సేవకు నన్నుఁ బిల్వఁగన్.

---

౩. నేను

పరిమళింపని దొక్క పుష్పంబు లేదు
నేను విహరింపఁజనిన వనీతలాల
సుకృతవశమునఁ గలిగిన సుఖములందు
ఓలలాడితి భావనోన్మీలనమున.

ప్రకృతియొడిలోన సుఖసుప్తి వడయుచుందు
కోయిలలు లేప నీకుర మేల్కొనుచునుందు
అడవికోనల సెలయేటి పడుచుఁ గాంచి
పరమసంతోషభరమునఁ బలుకరింతు,

సొబగు లీనెడు వనకారు శోభఁజూచి
గాఢ నిశ్వాసములు నించి కదలిపోదు
ఘోరమైనను, మేఘనిర్ఘోషములకు
పరిమితియె లేని మోదంబుఁ బడయుచుందు.

మొగ్గనై యాకుమఱుఁగునఁ బొలుతునేమొ
పూవుగాఁ బూచి పరిమళ మొలుకఁబోతు
నో, విహంగమై పరతునో, భావగీత
మగుదునో, నేను భావి జన్మములయందు.

మధురభావనా రమ్యసీమలనుగాక
శిథిలమగుగాని నిలువ దీజీవకళిక
అమలమైన ప్రేమారాధనమునఁ గాక
బ్రదికి సుఖియింపలేదు నా ప్రాణమిలను.

అల్లువాఱెడు కాంక్షల నణఁగఁద్రొక్క-
ఆపఁగారాని యంతరాయములు గలుగ
నెడఁద బగులంగ వెఱ్ఱినై యేడ్చుచుందు
దరిసి మందమారుతములో దార్చిపోవ.

కాంక్షలే వేఱు, నామనోగతులె వేఱు,
పూరిగుడిసెలలోనైనఁ బుట్టఁగాని
గీతమల్లక బ్రదుకు సాగింపలేను
భావగానంబె నాదు సర్వస్వమవని !

౨ స్వేచ్ఛా విహంగము

ఏను స్వేచ్ఛావిహంగమనే మహీరు
హాగ్రశాఖికావితతులం దధివసించి
కాలమును బుత్తునో, మదిఁ గలఁచివైచు
దారుణ విషాదబంధముల్ తలఁగనేఁడు.

పవనతరంగముల్ సొలసి పాదప శాఖలనల్ల నూఁప వై
భవమునఁ దేలిపోదు దివిఁ బ్రాఁకెదు డోలిక యందుఁ దూఁగుచుఁ
బ్రవిమల రాగగీతికలు పల్కుదు నొక్కొక వేళ లోచనో
త్సవకరమైన యీప్రకృతి తన్వి విలాసముగాంచి నివ్వెఱన్.

ఫలముల్ మెక్కుదునో, వనాంతరసర స్వాదూదకంబుల్ మనం
బలరన్ గ్రోలుదునో, లతాంతతతి ఛాయన్ సొంపు పెంపార ని
ర్మలకుంజాంతర వీథులన్ దిరుగుచున్ మధ్యాహ్నముల్ ద్రోతునో
కలిగెన్ స్వైరవిహారభాగ్య మిఁక నుగ్రాంతవ్యథల్ వాయఁగన్.

ఏను స్వేచ్ఛాశకుంతమనే మహీరు
హాగ్రశాఖికావితతులం దధివసించి
కాలమును బుత్తునో — ఒక కల్పమైన
ప్రకృతి మాధుర్యతృష్ణఁ దీర్చుకొనుదాఁక.

౫ సౌందర్యపూజ

అవలఁ ద్రోసితి కాంక్షాచయమ్ములెల్ల
పోవుచుంటిని సౌందర్యపూజకొఱకు
ఏమి లభియింపనున్నదో యెఱుఁగరాదు
అంతరంగంబు పారవశ్యమునఁ దోఁగు.

గద్గదికఁ దోఁచు పలుకుల, కనులఁ దొఱఁగు
బాష్పకణముల, భావనాపథముఁ బట్టి
పోవు ననుఁ జూచి యున్మాదమూర్తి యనుచు
ఎన్నిసారులు నవ్విపోయినదొ జగము !

కన్ను లలరించు నెలసోయగమ్ముఁ జూచి
మ్రొక్కులిడుచుంటి నా కరమ్ములను మొగిచి
మంజులంబయితోఁచు బ్రహ్మాండమెల్ల
కౌఁగిలింతు నొక్కొకమారు గాఢరక్తి.

కొండ చరియలలో, చెట్లగుబురులో, మ
నోజ్ఞ సైకతభూమిలో నుగ్రతపము
నాచరించుచునుందు నేనహరహంబు
ఆఁకలియు లేదు దప్పియు నాకు లేదు.

సలిపిన ప్రయత్న మెల్ల నిష్ఫలముగాఁగ
మరల యత్నించు పరితాపభరము లేని
విమల సౌందర్యపూజకై వెడలుచుంటి
మృదుమధురగీతికారవ ముదితహృదిని.

పాలకంకులపైన నుయ్యాలలూఁగి
కలకలారావ గద్గదగాత్ర మెత్తి
హర్ష వశమున ననుఁబిల్చు నలవిహంగ
మములు సౌందర్యపూజకు మనసుగొలిపి.

అలరులంబోలు మృదుల శయ్యాతలాన
కనులు మోడ్చిన విరహిణీకాంత యోర్తు
అనవరతమును నను ఁబిల్చినట్లు తోఁచు
మధుర సౌందర్యపూజకు మనసు గొలిపి.

పవనపరిరంభణసుఖమ్ముఁ బడసిపడసి
సోలిపోయెడు వల్లరీబాల యదిగో!
నవ్వుమొగమున రమ్మని నన్నుఁబిల్చు
నమల సౌందర్యపూజకు నాసగొలిపి.

ఫలము గలుగునో కలుగదో వలదు చింత
శాంతమతినై, వినిర్మల సహజమధుర
లలిత సౌందర్యపూజకై రక్తిఁబూని
కదలిపోయెద నవ్యమార్గములయందు.

దివ్యశంపాలతలు నాకుఁ దెరువుసూప
తోయదగభీరఘోషముల్ తోడుపడఁగ
నవ్యపథముల ఘనభోంతరము దాఁటి
పోవుచున్నాను సౌందర్యపూజకొఱకు.

౬. తొలుకారు శోభ

రాలిచివోయె నీపరిసరంబులలో నొకకొన్ని శుష్క–ప
త్రాలు సమీరనందనుఁడు రమ్యవనీస్థలమెల్ల పల్లవ
శ్రీలలితంబుగా ప్రకృతి రీతులుమారెను, నేవినూత్న భా
వాలు స్పృశించు నా యెడద పైకొని యీమధుమాసవేళలన్,

కడచిన వేదనాభరము కన్నులలోని దొలంచివైచి యీ
యెడనెలమావి మోకపయి నింపుగఁ బాడెడి కోకిలంబుతో
విమువనిసేస్తమున్ సలిపి విశ్వమనోహరగీతికావళిన్
వడుపుదు నాజగంబు, నొక తన్మయభావములో సుఖింపుచున్.

ఈరమ్మల్ కుసుమించె పాంథహృదయం బేకాగ్రితంబెంక, వి
స్తారంబౌ తొలుకారుమేఘముల నాచ్ఛాదించె వ్యోమమ్ము హృ
ద్భారంబున్ తొలగించి యీనవఋతు ప్రారంభమున్ గాంచి నే
నారాధింతును—నాతపోగతులలో నానందమున్ బొందుచున్.

విరహములో కృశించి పలవించిన ప్రేయసియున్ ప్రియుండు మో
దరసవశాత్మలైరి, నదు దారుల సంఘటనంబుగూర్చు నీ
శ్వరుని కృతజ్ఞతాంజలుల భావనసేసి, వసంతదివ్యవై
ఖరులిటుజూచి నామధుర గానములో నిముసంబు బుత్తునా

---

౭. ప్రభాతవల్లకి

కడచిపోయెను పూర్వజీవిత
గాథలేవో విస్మృతించబడి,
కడలనెన్నో నవీనరోచులు
కరుకుగట్టినవి

శాంతిమ్మైన శకుంతగానము
స్వాంతములఁ గరఁగించుచున్నది
మాతృసేవా మధురిమమ్ములు
మలయు సౌఖ్యములు.

తరుణమున నీ హృదయవీణా
తంత్రులను కదలింప ప్రమోదముగా
తరుణతరుణ హృదంతరమ్ములు
తాండవింపగను.

ఎన్ని మూర్ఛన లుద్భవంబై
ఎంత బ్రహ్మానంద మొదవునో
భావభరిత ప్రభాతవల్లకి
పాటలో నింకన్,

కాలవాహిని కలసిపోయిన
గాథలెన్నో లీనమగునో
ఘనవినూతన వాఞ్ఛకోదయ
గర్భమే గదలించునో.

౪. ఋతుపరిదేవనము

మావిచిగుళ్ళు మేసి రస మంజులగీతము లాలపించి ప్రే
మావిలముం బొనర్చు జగ మంతయు కోకిలబాల, పూలనె
త్తావులతో వసంతము సుధామధురంబుగఁ దోపమున్న నా
జీవిత మిట్టిశోభల హసించినదంచుఁ దలంచి నేడ్చెదన్.

లతికాపుంజము శోషిలన్ శిలలు గాలన్ వృక్షశాఖాగ్రసం
తతులున్ కాంతివిహీన మొందఁగ సమస్తంబైన లోకంబు నీ
గతినార్తిన్ బడఁద్రోయు గ్రీష్మముఖముల్ కన్నారఁగాఁ జూచి నా
బ్రతుకీనాఁడు తపించు నిట్లె యనుచున్ భావించి నేనేడ్చెదన్.

కనులంజీల్చు క్షణప్రభాకలితమున్ గంభీరగర్జాప్రతి
స్వన ఘోరమ్మును మోహనమ్మునగు వర్షాకాల మాధుర్య మొ
య్యనఁ దోపంగ, వియోగరాగభరితంబై మంజులంబైన జీ
వనమున్ దోసిన యాదినంబులు మదిన్ బాధింపఁగా నేడ్చెదన్.

తరళజ్యోత్స్నల రాల్చు జాబిలి, లతాంతశ్రేణివోలెన్ మనో
హరతారానిచయమ్ము లాకసమునిండారన్ శరత్కాల శ
ర్వరులేతేరఁగఁ జూచి మోహనకళల్ రాణించు నాజీవిత
స్మరణానందముఁ గొంతబోల్చి విఫలాశన్ మగ్నమై యేడ్చెదన్.

ఎఱకలు మోడ్చి గూళ్ళువిడి యేఁగక పక్షులు తల్లడిల్ల దు
ర్భరతరశైత్యబాధకు ప్రభాతము రేలు, సమస్తలోకమున్
కరము వడంకిపోవ, హిమకాలము గాంచి భవిష్యదర్థముల్
స్మరణ మొనర్చి దుస్సహ విషాదము నొంది, వడంకి, యేడ్చెదన్.

ధరణిన్ రాలిన శుష్కపత్రవితతిక్ తార్మారుగావించు తె మ్మెరలన్ శైశిరవాసరోదయముగా, మిథ్యాప్రపంచంబు న శ్వరమీాకాంక్షలు రాలిపోయెడు సమస్తంబన్న తత్త్వంబె యాం తరవీథిన్ గలఁగింప నెందులకొ సంతాపించి నే నేడ్చెదన్.

---

౯. ఎ ట్లు మ ర ణిం తు!

లలిత సాంధ్యరాగంబులు, వలపుగోలుపు
నలశకుంతగీతంబులు, చెలిమినెరపి
బ్రిదుకు తెరువైన ప్రకృతిసంపదలు విడిచి
యెట్లు మరణింపవలెనంచు నేడ్తు స్వామి.

ప్రకృతిలో నిన్ను, నీలోన ప్రకృతిసొబఁగు
భావవీథుల నూహించు పరమసుఖ ప
రంపరయె నాకు నింక దూరంబు గాఁగ
నెట్లు మరణింపవలె నంచు నేడ్తు స్వామి.

మఱచి, నాజీవితంబున నెఱుకమాలి
వెఱ్ఱినై, మోవిఁజేర్చిన విసపుగిన్నె
నమృతము సృజించె ప్రకృతి సౌందర్యమహిమ
యెట్లు విడనాడి మరణింతు నింకస్వామి.

మింటఁ జెలువొందు నాషాఢమేఘములకు
మధురతరమైన కేదారమాలికలకు
మైత్రి పొసఁగించు ప్రకృతి పవిత్రభావ
మెట్లు విడనాడి మరణింతు నింకస్వామి.

ప్రకృతి పూజించి, తన్మయత్వంబునొంది
పరమఋషులొందు నానందభాగ్యమునను
దవ్వుగా, కాంక్ష లెల్ల స్వప్నములుగాఁగ
నెట్లు మరణింప వలెనంచు నేస్తు స్వామి.

౧౦ పశ్చాత్తాపము

పక్షిగా, ప్రసవంబుగా, భావవీచి
గా, మనోహరనిర్ఝరిగాఁగ నాకు
దరిసెన మొసంగి పోవు నీసరణులెల్ల
హృదయమునఁ దోఁచి, పిదపఁ దపింతునాథ !

కలశకుంతరవంబులఁ బలుకరించి
లలితసుమసౌరభములతోఁ గలయఁదిరిగి
గాలిలోఁ దూఁగి, సెలయేటిగతుల నడచి
ఐక్యమై పోవనిమ్ము నీయందునాథ !

జీవితములోని సుఖదుఃఖభావములకు
నీవె కారణమైయుంటి వింతవరకు
ఘోరతపమునఁ గుశించె శరీరలతిక
హృదయ మొక్కఁడె మిగిలిపోయినది నాథ !

మెఱపుగా, గర్జితంబుగా, మేఘమాల
గా, సురేంద్రచాపప్రభగాఁగ నాకు
దరిసెన మొసంగిపోవు నీసరణులెల్ల
హృదయమునఁ దోఁచి. పిదపఁ దపింతునాథ !

౧౧ అంగవైకల్యము

మధురరీతుల నమృతోపమానమైన
గాన మొలికింతు, నాయింటి కడపయందె,
తద్రసాస్వాదనంబున తన్మయత్వ
మందఁగాలేను బధిరుఁడనై జనించి!

అనయ మేతెంచి, నాగృహాంగణమునందె
తాండవించెద వమల సౌందర్య మొలుక,
పడయనుతదవలోకన భాగ్యగరిమ
కన్ను లేలేని జీవిని గానస్వామి!

గాయకుఁడవంచు, నర్తింపఁగలవటంచు
ఎఱుఁగుదును నేను లోకమే యెఱుకపరుప
యేమి దోసంబునలిపితి నీ యభాగ్య
గతియు, నంగవైకల్యంబు గలుగనాకు.

౧౨ ఊరడింపు

తలలన్ వంచి కృశించిపోయిన ససుల్ తాపంబునొందింప ను
జ్జ్వలగ్రీష్మాతపముం గనుంగొని నిరాశాభగ్న చిత్తంబునన్
కలఁతన్ బొందకుమో కృషీవల, లసత్కాదంబినీ ధ్వానమం
జులమైతోఁచు నభంబు, నీవు ప్రమదాశ్రుల్ రాల్తు వీలోపలన్.

కడచిపోయిన జీవితకాలమందు
ఎన్నిమారులు హృదయ విచ్ఛిన్నగతుల
గాఢనైరాశ్య మొదవెనో, కర్షకా స
హించుకొనలేదె, భావినాశించి మరల !

ప్రకృతిన్ దివ్యరహస్యముల్ గలవు భావాతీతముల్ కొన్ని, నే
టికి దుస్సాధ్యము రేపు సాధ్యమగు నీడెందంబులో హర్ష వీ
చిక లుత్పన్నముగా, కృషిన్ మఱచి యీ చింతాభరంబేల నీ
యకలంకంబగు నాత్మలోఁ గలదు దైవాంశంబె యూహింపుమా.

త్రోవల కంటకంబు లెటులో మొలకెత్తెను నీపొలాన నీ
భావము నిబ్బరించుకొని భావిసుఖంబున, ముండ్లనేరి యీ
త్రోవల కంచె వేయుము, తరుప్రచయంబుల నీడనిద్రలో
నీవు గడింతువే సుఖము నిర్మలముం బొనరింపు జీవికన్.

చాతక పక్షి నల్గడల శ్రావ్యనినాదము సల్పనెంత సం
ప్రీతివహింతువోయి యువనింబము చల్లని వానచిన్కులన్
కాతరమేల, యేమధుర కాలము వేచెను నీకుఁగాఁగ శో
భాతిశయంబునం బెరుఁగు పైరులు మోదముగూర్చు నీమదిన్.

---

౧౩ పడవపదము

పడవనడిపే పాటపాడరా నావికా
కడలజాడల లోతు గానరా నావికా
భయదకల్లోలాలు రేఁగనీ
ప్రళయరావము మ్రోగనీ

బలు తుపానులు వీవనీ
జలజంతువులు త్రోయనీ
పడవనడిపే పాటపాడరా నావికా
కడలజాడల లోతుగానరా నావికా.

పడవనడిపేపాట కడలిదాటేపాట
గఱపి నీ ప్రేమించు గురువు పేరేమి
ఉదయ సంధ్యల ప్రేమ
లూరించు ప్రకృతిలో
హృదయ మోహనగీతి
మృదుమనోహరరీతి
పడవనడిపే పాటపాడుమని ప్రేరేచు
గురువు పేరేమి
నావికా
గురువు పేరేమి

ఓకర్ణధారీ
ఓసాగరవిహారీ
దారిచూపే దివ్యతార యేదో నీకు
దూరానగలదోయి చేరవలసిన రేవు
పడవలో నున్నారు నడుత్రోవ దిగువారు
ప్రచుర వేగమునాపి పడవ నాపగవలయు
ఓకర్ణధారీ
ఓసాగరవిహారీ

౧౪ సహవాసకాంక్ష

నిన్ను సృజించె దైవమువ నీస్థలి గాయనిగా నఖండ గ
ర్వోన్నతిబాడుచుందు వమృతోక్తుల రాగరసంబులూర నీ
సన్నిధిజేర్చి దుర్భర విషాదములెల్ల దొలంగిపోవ నీ
కున్నసుఖం బొసంగి మఱి పొందఁగఁజేయుము లోకవృత్తముల్.

పారెను నీసెలలన్ హృదయ భారమడంపఁగ నిర్జనంబుగా
దూరవనీ నికుంజముల, తోడుగనుండెద నీకు నేను దు
ర్వారములై ప్రశాంతిసుఖ భంగముగొల్పెడు లోకవృత్తముల్
దూరముగాఁగనన్ను దయతో వసియింపఁగనిమ్ము చేరువన్.

గాలిందూఁగు లతావితానముల నైక్యంబొంది జీవింతునా
నేలన్ రాలిన శుష్కపత్రములలో నేప్రాణముల్ దాతునా
చాలుంజాలు నపార దుఃఖములతో సాగింపఁగాలేను నీ
యాలాపంబె సుఖంబుగూర్చు, చనవిమ్మా నీ యుపాంశంబునన్

ఏకాంతంబునుగోరు నాహృదయ మింకేనాటికిన్ నీవలెన్
రాకల్ పోకలు నివ్వనీలలిత గర్భంబంచె కావింతు నీ
లోకంబందలి వృత్తముల్ మఱచి యాలోకింతు నానందలీ
లాకల్యాణములన్ వనప్రియముగా రాణింతు నిచ్చోటునన్.

కాలాతీతము సేయుదేమొ యనుశంకన్ నామనంబెల్ల ను
య్యాలన్ బోలె చలించుచున్న దమృతం బొసంచి జీవింపనన్
వాలాయంబు విషప్రపూరముల ముంపన్ లోకవృత్తాంతముల్
జాలింగొల్పదొ నాకథాకథన మీషన్మాత్ర ముల్లంబునన్.

కోయని నన్ను బిల్వ మిక కోకిల యెల్ల దురంత వేదనల్
పాయలుగాఁగ నీవెఱుఁగ రానివిధంబున కన్నుమూసి, నీ
లో, యెలమావి జొంపములలో, శ్రుత పేయరసార్ద్రగీతిలో
నీ యదనన్ వసించెద, లయించెద లోకము విస్మరించెదన్.

౧౫. ఉపదేశము

ఏల వ్యథాభరమ్మునఁ గృశింపఁగఁ జేసెదు జీవితంబు నీ
రాలిన మొగ్గలున్ సురభిళమ్ములుగా నుదయించి సాంధ్యశో
భాలలితో పగూహన విభాసురమైనవి, నీ యెడందలో
పోలిచి చూచుకొమ్ము, తలపోయుము నీ బ్రదుకెంత తియ్యనో,

నీవలె స్రుక్కిపోయి యవనీస్థలిపై నరవ్రాలియున్న వ
ల్లీవిసరంబుఁ గన్గొని చలింపకు మారయు మవ్వి పాదప
ప్రావృతమై సుఖింపడిన వాసరముల్, ప్రకృతిన్ సమస్తమీ
త్రోవలఁబోవు సౌఖ్యములు దుఃఖములున్ మిళితంబులై చనన్.

వలదు ప్రగాఢశోక పరిపాకము లీనయనాశ్రుబిందువుల్
వలదు ఫలింపఁబోని రస వన్మధుకాంక్షలు హృద్విదారక
మ్ములు గతకాలచింతనలు, మోహనభావిసుఖాభిలాషలున్
వః బెటులో తరింపుము విభంగములేని పవిత్రజీవికన్.

౧౬. ముక్తి

ఈ యకల్మషహృదయమ్ము, ఈ పరిగాఢ
రాగభరితమౌ హృదయమ్ము రాత్రి యనను

పవలనదు వేదనాభారభగ్నమగుచు
అమలమైన నీప్రేమలో నిముడుకొఱకు.

ఊతమోనిలయంబున నీమహోగ్ర
దుర్నిరాశాలయంబున దుఃఖబాష్ప
నిర్ఘరీనిలయంబున నెల్లప్రొద్దు
నవసిపోయెదు నాకు నెన్నడు విముక్తి ?

పలుకబోనింక, యత్నంబు సలుపలేను
ఇదిగొ శుష్కించి పోయిన యీ యెడంద
యకట, నీలోన తన్మయమందిపోవ
వేచియుండెద నేకాంతవీథియందు.

---

౧౭. అభాగ్యజీవి

ఈవు దయాసమగ్రమతి నిచ్చిన చిన్ని కుటీరసీమలో
దేవ, విశీర్ణ భాగములు దీర్చుటకై నను చేవలేని యీ
జీవితమిచ్చి—నాహృదయసీమనె క్రిమ్మర సౌధవాసకాం
క్షావిసరంబు గూర్చితివి కారణమేమి వచింపుమో ప్రభూ !

కరముల్ సాచిన నందఁజేసితివి భిక్షాపాత్రమే యుత్తరో
త్తరవృద్ధింగను జీవితంబని శుభోదంతంబు విన్పించి, యీ
శ్వర హృత్సీమ సువర్ణపాత్రికలనే లాపడ్రిసోపేతమా
సరసాన్నంపు రుచుల్ దలంచుకొను కాంక్షాబద్ధమై క్రిమ్మరన్.

ఒక శిశువేని సాకఁగల యోగ్యతచాలని యీ యభాగ్యజీ
వికిఁ గలిగింతువేల సెలవిమ్ము దయానిధి కాంక్ష క్రమ్మఱన్
కక వికలయ్యె మానస మఖండతర ప్రతిభాసమగ్రరీ
తికి, వివరింపుమోయి భవదీయగభీరవిచిత్రమార్గముల్.

---

౧౮. గాఢయత్నము

ఒక్క చినుకున కాశించి యుర్వియెల్ల
ప్రతినినద మిచ్చు సుకుమారరుతులు సల్పి
ఎంతకాలము గాఢనిరీక్ష చేసె
జలదతతి చూచి వానకోయిల యొకండు !

నవ్యలావణ్యములు చిల్కు ననలు గాంచి
మధుర మధుపాన కాంక్షమై మఱచిపోయి
క్రూరకంటక పాళులు గ్రుచ్చుకొనఁగ
జతన మొనరించు భ్రమర మేగతి కృశించె.

ప్రబల గ్రీష్మాతపంబు పైపంగలేదె
వానదెబ్బలు సోక నోర్వంగ లేదె
లేతమొక్కల పొలము పండించుకొఱకు
కర్షకుం డెంత లెంతలు గాసిబొందె.

భూరిసర్పంబు బుసకొట్టు పొదలయందు
ముద్దుబొలికెడు కేదంగి మొగ్గ చూచి
అందుకొను వాంఛతో నొక యధ్వగుండు
హస్తములు చాచె నెంతటి హానికోర్చి !

౧౬. ఇంద్రగోపము

ఓ యింద్రగోపమా
ఓ నిరాశాఘాత
హృదయ ప్రబోధమా
నీజీవితపుగాథ
నెఱుగ జెప్పుము నాకు
ఎందుండి నీరాక !
ఎన్ని దినములదాక
ఈదుఃఖమయలోక
మార్గాన నీసాక !
ఓ యింద్రగోపమా
ఆనందదీపమా !
వార్షుకాభ్రముదోచు
వాసరము రాగానె
ఏమిసందేశాన
ఎవరుబంపిరి నిన్ను
ఓ యింద్రగోపమా !
ఓ సాంద్ర తేజమా
మౌనముద్రాధారీ
మరలు గొల్పెద వేమొ
ఉపదేశమిమ్ము నా
యుల్లమే యర్పింతు
ఓ యింద్రగోపమా
ఓ నిరాశాదలిత
హృదయప్రమోదమా.

౨౦. వి షా ద గీ తి

ఓ కవికోకిలా, విడిచి తోఁజగ, మీ యఖిలాంధ్రలోక బా
ధాకులమైన నీమృతికి నశ్రులురాల్చెద నేనుగూడః నీ
లోకమునందు నేను పర లోకనివాసివి నీవు, లేము మి
త్రా! కనబోలు పుణ్య; మెదవ్రయ్యలుగాఁగ విషాద మేర్చెడిన్.

నీ కవితాప్రపంచమున నిల్చు నోకింతుక రామిరెడ్డి, నా
యాకులపాటుదీరి హృదయంబునదోచు మహాప్రమోద మే
దో, కలకాల మిట్లె రసతోయధిదేల్చును త్వద్వియోగబా
ధాకలుషంబుగాని యొక తన్మయసిద్ధి వహింతు నేనికన్.

సమయముగాదు నీకిది శ్మశానములో నిదురింప, లెమ్ము, ప్రే
మమున దపించు, నీవనకుమారికి, నూపిరివోయ; నీవిషా
దము సహియింపలేని జలదాంగన జూచుము; ఈ కృషీవలుం
డమితవియోగబాధ నకటా! భరియింపగలేఁడు జీవమున్

నీకడ గానరీతులను నేర్చిన కోకిలముల్ వనంబులో
నోకవికోకిలంబ, సర సోక్తుల బాడగలేవదేమొ ఆ
శాకమనీయమైన నిమిషంబులలో మధుమాస వేళలో—
ఆకలిదపవాలున్నె హృద యవ్యథలగ్గలమైన చోటులన్.

నీకు శ్మశానభూమి రమణీయముగా నటనున్న వారికిన్
శోకరసార్ద్రగీతములు చూడ లొసంగుచు నుంటివేమొ యీ
లోకమువాసి నీవు నవలోకము జేరినగాని పాడుకో
లేక సుఖింపలేవనుచు రెడ్డికవీశ్వర! నాకు దోచెడిన్

పరిచయ మించుకంత గల పాటికి నాహృదయంబు దగ్నమై
చుఱచుఱలాడి నీకొఱకు సాంబువారగ నీకవిహోత్రపున్
ఝురి నుదయింపఁ జేసినది సంస్మరణంబున నీకు నాకు ని
ర్ఝరమగు మైత్రి నిల్చినది ప్రాక్తన పుణ్యము శాశ్వతంబుగన్.

కడపితి జీవయాత్ర త్రుటికాలమొ యేబదిరెండు వత్సరాల్
పుడమి వసించితో పలుకఁ బూనినచో శతవత్సరంబు లీ
కడ విహరించియున్న నవకం బొలికించెడు నీమసృష్టి యీ
యెడ విడిపోయి యుండునని యెంతు నఖండము గాఁగ మానసై.

౨౧. ఉగాది వేకువ

మామిడిపూఁతలోన మను మాసపుశోభలు తొంగలింప, శా
ఖామృదుడోల నూఁగుచును గానముసేయ వనప్రియమ్ము లా
రామమె పల్లవించి కళలన్ గురియింపఁగ స్వర్గమట్లు, లీ
లామయ సృష్టిఁగాంచి నుతులన్ బొనరింతు నుగాది వేకువన్.

సురభిళంబైన నింబప్రసూనవితతి
హరితరక్తవర్ణమ్ముల నలరుతలిరు
జొంపములు పాంథజనముల చూడ్కిఁ దనిపి
హృదయములు నూతనానంద మొదవఁ జేయు!

పోరిఁబొరి కష్టముల్ దొలఁగిపోవ, నపూర్వములైన సౌఖ్యముల్
బొరసెదమంచు కాంక్షలనుబూని ప్రజల్ భ్రమనాట్యఁ దేలిపో
యిరి, పరిణామ మెట్టిదో నిరీక్షణమున్ తలపోయఁజాల మీ
శ్వరుని కృపాస్రవంతి కొనసాఁగునొ శాంతతరంగశోభలన్.

హృది నైరాశ్యభరంబునఁ గలఁగిపోనీ ఘోరదారిద్ర్యమే
కొదవల్ గూర్పఁగ నాలుబిడ్డలును నాక్రోశింపనీ, ధైర్యసం
పద గోల్పోవని మాకృషీవలుఁడు భూమాతన్ సమర్చింప, నీ
రదసంతానములాడవే దివిని గర్జామాధురీతులన్.

తొలు కారుమేఘములు, చి
నుకులు రాల్చుచుఁ జనుచు నుల్లములం దా
శలు గొలిపెడు, నే ఫలములు
గలవో తెలియఁగదమె భావికాలమునందున్.

తన సౌందర్యము కప్పివోసిన వసంత శ్రీవిలోకించి ని
ర్జనవాసంబున భావలోలు రెద నారాధించుచున్ తన్మయం
బున, నెల్లెత్తి రసార్ద్రగీతికలు సమ్మోదంబునం బల్కి దీ
వన లందీతురు నూతనాబ్ద మొసగూర్పన్ సర్వసౌఖ్యోన్నతుల్.

మరల వాసంతవల్లరుల్, మధురమధుర
కోకిలాలాపములు, చివురాకుగములు,
మరల నవజీవితానంద మగ్నగతులు
స్వాదువనిపించె చిత్ర భానూదయమ్ము!

౨౨. అజ్ఞానము

తావకీనవినూత్న సౌందర్య మరయ
చివురుటాకుల దెసకుఁ జూచితినిగాని
రాలిపడియున్న శుష్కపత్రములయందు
నీవు దాఁగిపోయిన జాడ లెఱుఁగనైతి.

తావకీనవినూత్న సౌందర్య మరయ
శీతలజ్యోత్స్నలందుఁ జూచితినిగాని
కవిసికొనియున్న కాఱుచీకటులయందు
నీవు సంచార మొనరింప నెఱుఁగనైతి.

తావకీనవినూత్న సౌందర్య మరయ
లలితహాస్యము లెక్కఁ బోఁదలఁతుఁగాని
పేదలకుటీరసీమకుఁ బోదువనుచు
నీ రహస్యవర్తన లెల్ల నెఱుఁగనైతి.

తావకీనవినూత్న సౌందర్య మరయ
ఏవొ సుఖమయలోకము లెంతుఁగాని
వాఁగులై పారు దుఃఖబాష్పములయందు
నీవు లీనమైపోవుట యెఱుఁగనైతి.

---

౨౩. అమరత్వము

నిను కవితాతపస్వియని నీకవనంబు తపోవనంబుగా
ననిశము లోకమెల్ల కొని యాడఁగ సృష్టిరహస్యమాధురుల్
కనఁగొని తన్మయత్వమును కన్నులు మోడ్చెద వెంత ధన్యజీ
వనము లభించె పాడుకొన వయ్య యథేచ్ఛముగాఁగ నిచ్చటన్.

ఏకాంత జీవితంబున
నీకు సమస్తానుభవము నిత్యానందం;
బాకాంక్షలేల నన్యము ?
కలాల్పముగా సుఖింపు మమలత్వమునన్.

ఒకట లతానికుంజము మఱొక్కట వన్యవిహంగ శాబకం
బొకట ఝరీనినాదము మఱొక్కెడ నిర్మలసాంధ్యరాగ మిం
కొకయెడ సుప్రభాతము మఱొక్కెడ గాఢతమిస్రరాశి తా
వకసుఖసన్నిధాన సహవాసముసల్పె రహస్యభంగులన్.

సౌందర్యార్ణవలో సమస్తమగు కాంక్షల్ లీనమైపోవనీ
ఎందాకన్ కవితాతపోవనములోనే కోకిలంబైతి, నీ
డెందంబున్ మధురంబుగా దెరచి సృష్టిన్ ప్రేమపాలించి, "ఆ
నందో బ్రహ్మ" యటంచు దేహము పరిత్యాగంబు గావించెదే?

తపసోద్యమంబు, కరమున
జపమాలిక — అమరజీవి, చాలింపుము నీ
వపువల్లి, భగవదిచ్ఛా
ప్రపూరితము సర్వమాత్మ భావింపు మికన్,

---

౨౪. ము ద ల

తీవ్రఝంఝానిలము
దెబ్బలకు గూలినది
ప్రావృడంభోధరము
రావిడికి కూలినది

నాకులాయంబులో
నాకనులు మోడ్పగా
ఋణము లేదేమొ
నాకింక ఋణము తెగెనేమొ !

తడిసినవి ఱెక్కలయ్యో !
దాచుకొన నిక తావులేదయ్యో !
ఆకలంబులు దెచ్చి
అడవిలో గట్టితిని
నాకొంప గూలెనయ్యో !
జీవితము
చీకుపొదయై పోయెనయ్యో !

మతిచెదరి నేనింక
బ్రతుకు చాలింతునా
మరల నొకగూడు, ని
ర్మాణమ్ము గావింతునా
ముదల
దయచేయుమోయీ
నాప్రభూ !
ముదల దయ చేయుమోయీ

---

౨౫. అమృతసిద్ధి

అమృతమే పోయుదనుచు పేరాసఁబూని
దోసిలొగ్గితి మది పరితోషమొంద
కలుష మెఱుఁగని నాచిన్ని కరములందు
విషముఁ బోసితి నిర్దయావికలమతిని !

నీదు పరిశుష్క హృదయంబు నీసడించి,
విషముకోసమె తుదకు నిన్ వేఁడుకొంటి
అమృతధారలు గురిసి నా హస్తయుగళి
నిండు కన్నుల నశ్రులు నించితేల ?

ఈ సుధాపానమత్తత హృదయమెల్ల
నవ్యయానంద మాధుర్య మనుభవింప
చావులేని యేలోకమందో వసింతు—
ధన్యమైనది నాజీవితంబు నేఁడు.

సంపూర్ణము.

కళాజీవి
(ఉత్తరఖండము)

---

1. వివిక్తవీధి

శాంతి వహించె నీ ప్రకృతి శాద్వలసీమలఁ గౌగిలించె నం
తంతల సాంధ్యరక్తిమ విహంగముల్ కలనాదరీతి రో
దోంతరవీథిఁ బర్వె హృదయమ్మునఁ బ్రేమరసంబు నింపి యే
కాంతతపస్సమాధిఁ బడి కన్నులు మోడ్చెద నేనుసైతమున్.

పరచెన్ ధేనుచయంబు లూరిదెస నంభారావముల్ గొల్పి ని
ర్ఘరిణీస్వాదురసార్ద్రగీతికలె యాశాంతంబులన్ హృద్యమై
పఱతెంచెన్ రమణీయ నూమధురశోభం దాల్చె మిన్నెల్ల నె
వ్వాను లే రీవిమలప్రదేశము తపోభావంబు ప్రేరేచెడిన్.

జననిన్ గానని ధేనువత్సము నిరీక్షల్ సల్పి యొందెందో యాఁ
కొని దీనారవ మెత్తి పర్వులిడెడిన్ గోపార్భకుల్ కొండకో
మ్మున నేలల్ వినిపించి శాంతిఁగని హామోదంబు నిండారె ని
ర్జన మీప్రాంతము నాతపస్సునకు ధారాశుద్ధిఁ గల్పించెడిన్.

2. కృషి

క్షితిని రాలినతొలకరిచినుకుఁ జూచి
నవ్యముగ లేఁతపైరులు నాఁటిపోదు
ఎదిగి, కేదార మెల్ల ఫలించినప్రము
కనులఁ గాంచెనుభాగ్యంబు గలదో? లేదో?

అకట ! కాననతరుకులాయములు వెదకి
శ్రమల కోర్చి, యాశుకశాబకముఁ
బట్టి తెచ్చి సాకితిఁ జిన్నిపంజరమున
నీఁక లెదిగెడిదాఁక జీవింపఁగలనో ?

కంటక నికుంజమునఁ జొచ్చి గాసినొంది,
యేరి తెచ్చినసుమముల నెల్లఁ గూర్చి
ఆమెకబరీభరంబున నందపఱచు
కాంక్షఫలియించునో ? మేను గడచిచనునో ?

---

3. శ్రీ అరవిందోపాసన

అరవిందో ! పఱతెమ్ము జీవితరహస్యజ్ఞానమూర్తీ ! వ్యథా
భరమై చీకటిలోనిచిత్తము కృశింపన్ జొచ్చె, నేతెమ్ము, ఈ
విరిదండల్ సమకూర్చి నీకొఱకు నువ్విళ్లూరుచున్నాను, ఓ
యరవిందో ! చిరకాలదర్శన సుఖవ్యామోహమున్ దీర్పవో.

తరుణంబైన వసంతకాలమునఁ జూతం బెక్కి నీయాశ్రమాం
తరభూమిన్ రుతిసల్పుకోకిలము తత్త్వజ్ఞాన చింతార్థియై
యరవిందో యను, పక్షిజాత మట వ్యాఖ్యానింపఁ దద్గీతికా
పరమార్థంబు, వసింపని మ్మిచట నీభావంబులో నైక్యమై.

ఋషికులచంద్ర ! నీమధుర వృత్తములో నొక రేణువైన నీ
విషమపరిస్థితిన్ బోగులుపేదకు — నాకు ననుగ్రహించి నా
తృష యణఁగింపు మీ యదనఁ దీవ్రతరం బగుత్వద్వియోగపున్
గహనము సైఁపఁజాలనియొకానొక ఖేదము మస్వరూపికిన్.

4. సుమమాలిక

నే ననురాగవీచికలు నిండిననాహృదయంబుఁ గూర్చి స్వా
మీ! నవశోభ లొల్కఁ రచియించినయీసుమమాలఁ జేతులన్
బూని యలంకరింతు నని పొంగితి నీమెడఁ బోన, నవ్వులన్
గానను దాని కర్హుల నకారణరాగరసైకమూర్తులన్

నీగళసీమలో, వణఁకు నిల్వనినాయిరుగేల నెత్తి నా
థా! గరుపాటునుల్లమున దామము గూర్చు మహాప్రమోదమే
తీఁగలువారనేని, రసదీప్తి వహించిన జీవితంబులో
యోగివరేణ్యు లొందినమహోన్నతలీలల శాంతిఁ బొందెదన్-

ఆరాధింపఁగ, నేరహస్స్థలము రమ్యంబై ప్రతీక్షించు దే
వా! రాత్రిల్ కనుమోడ్పుఁ గాంచనిమహావస్థల్ సుఖంబయ్యె నీ
పూరేకుల్ వలపించుచున్నయవి రేపో మాపొ త్వద్దర్శన
శ్రీ రాణించుచు నాయుపాంతము కళల్ జీరాడు స్వర్లోకమై.

నా కొకకోర్కెఁ లేదు కరుణామయ! నీభుజపంజరమ్ములో
శోకతరంగితాశ్రువులు సోనలువారఁగ దూరి, మద్వియో
గాకుల మైనడెందము ప్రగాఢముదంబునఁ దేల మాలికన్
గైకొని వైచిపోయెదను కంఠములోఁ దుదికాంక్ష నాప్రభూ!

నాయొనరించుచున్న జతనంబు సమస్తము నిష్ఫలంబుగా
పోయిన — అన్నసంశయము మోసులిడెన్ దొలుదొల్తఁ బూలకై
పోయిననాఁడె యాశ పొలివోవక క్రమ్మర రేకులెత్తె నా
థా! యెటులైన నాబ్రతుకు ధన్యమొనర్పుము స్నేహరాశివై.

నే విరిదండ గ్రుచ్చునెడ శీతలపుంజడివానఁ దోఁగెదన్
భావము మాఱి లేఁజెమట గ్రాకిననాకరయుగ్మకంబునన్
పూవులు జారి జారి పడిపోవును, ప్రేమరసైకవీథులన్
జీవులవర్తనంబు లతిచిత్రములై ప్రమదంబు గూర్చెడిన్.

దేవా! నీకరుణాప్రవాహ మిటు రాదేనిన్ కళావీథులన్
జీవింపన్ సులభంబె, యీప్రకృతియాశీర్వాదముల్ వోయనా
భావం బెల్ల చిగిర్చి తన్మయతనాపాదించి యానందలీ
లావిన్యాసములోన మైమఱతుఁగాలం బెల్లఁబోఁద్రోయుచున్.

---

5. అఖండస్వాగతము

శ్యామలాంభోధరంబులు చల్లఁగా, ప్ర
శాంతముగ నావరించెడిచదల నెల్ల
తరుణ మేతెంచె జీవితోత్సాహమునకు
ఓబలాకమ, స్వాగత మోయి! నీకు.

శ్రావ్యముగ, భీకరంబుగా సకలదిశలు
మాఱుమ్రోసెడిగర్జా విరావములకు
సమయ మేతెంచె జీవితోత్సాహమునకు
ఓశిలీంధ్రమ స్వాగతమోయి నీకు.

కనులపండువుగా మనోజ్ఞముగ హృదయ
రంజకముగ, తటిల్లతాప్రభలు దోఁచె
తరుణ మేతెంచె జీవితోత్సాహమునకు
మొగలిపువ్వమ స్వాగతమోయి నీకు.

భావనో ద్వేగముగ, సుధాప్రియముగ, ధ
రాస్థలిని దోఁచె వర్ష ధారాస్వనంబు
సమయ మేతెంచె జీవితోత్సాహమునకు
వానకోయిల ! స్వాగతపథము నీకు.

---

6. కాళిదాసు

ఆతరుశాఖికాగ్రములయందు నొకానొకవర్ష బిందువై
యాతరుణప్రభాతముల నీవు వెలుంగుచునుందు భూధర
వ్రాతదవాగ్నికీలల నివాసముసేయుదు, కోకిలాంగనా
గీతికలందు స్వీయమృదుగీతములన్ బలికింతువాక్కుఁగై.

సౌందర్యంబున కుబ్బి యాజనపదస్థానంబులన్ ఘోరకాం
తుందంతుల్ శ్రుతి గొల్పి పాడెద వృషఃసంగీతమున్, మేఘపుం
బృందంబై దివి క్రీడసల్పుదు, తపోవీథీవిహారంబు లా
నందబ్రహ్మపథంబున న్నిలుప శాంతాత్ముండవై యొప్పుచున్.

తీయం బానవభావగీతికలు పాథేయంబుగా వారిద
చ్ఛాయల్ మోదము గూర్పఁగా పయనముల్ సాగింతు, కైలాసమా
ర్గాయాసంబులు లేవు నీకు సుకవీంద్రా ! రాజహంసల్ నినున్.
సాయంబై వెనువెంట నంటి కొలువన్ స్వాంతంబు నర్తించెనే.

నాశుష్కించిన జీవితంబునకు ప్రాణంబుల్ ప్రసాదించె నా
యాశావల్లరి పూతపూచునటు తోడై నీవచస్సంగతుల్
ఆశీర్వాదము చేయుచున్నయవి నన్నశ్రాంతమోహాహో ! కళా
రాశీ ! నీయుపకారముల్ హృదయసామ్రాజ్యంబు పాలించెడిన్.

అల నేరేడువనంబులో నడవిమధ్యన్ మల్లియల్ బూచుచో
నల, నాషాఢపయోదమాలికలలోనన్ స్నేహమాధుర్యముల్
పాలిచెన్ నీకును నాకు, జీవితము సమ్మోదంబునం బొంగ చే
తులు మోడ్తున్ కవిశేఖరా! సతము నీతో నైక్యముం బొందుచున్.

నాహృదయంబు నాటిన జనంబు క్రమంబుగ విస్మరించి వ్యా
మోహము ద్రెంచుకొంటిని తమోవలిసం బగు జీవితంబులో
నూహలు బెంచుకొంటి సమయోచితభంగుల, మామకీనచే
తోహృత మైనతావకమృదూక్తులు జీవము వోసె క్రమ్మరన్.

తోడిమల్ రాలినపూవు ధూళిబడి యెందో క్రుంగునంచున్ మనో
జడిమం బూని చరింపగా హృదిని సాక్షాత్కారముం బొంది నీ
నుదులం దేదో ప్రపూర మిడి నన్నుం గ్రోలుమంచున్ కరం
బిడి నాశీర్షమునందు లాలనము సేతే ప్రేమ నిండారగన్.

కుములు నెడందతో గనులకున్ తెరగట్టుచు నున్న శోకబా
ష్పములు వహించి గద్గదరవంబున నేడ్చు శకుంతలావియో
గ మశనిపాతమై యెడద కణ్వమహాముని, గాథగట్టె శి
ల్ప మటుల కాళిదాసుడు కళామయజీవి స్మరింతు నీయెడన్.

7. గురూపదేశము

ఈసు పెంచినయాకు లేమిటికి తండ్రీ, మారుతోద్ధూతమై
యాశావీథుల రాలిపోయెడిని కాలాంతంబులో నిట్లే యా
నా శోషిల్లిననాదుప్రాణము, నిరాశాశ్రూదకం బెత్తి నా
థా! శోకించెద సృష్టివైఖరుల వ్యంగ్యార్థంబులో నజ్ఞుడై.

లోకంబందున నే గురూత్తముల నాలోకించి యాజ్ఞానభి
క్షాకాంక్షాఫలపూర్తిఁ బొందుదు మహాత్మా! నాకుటీరంబులో
నేకాంతంబుగ వేచియుంటిని క్షణం బేతెంచి పాపమ్మాయినీ
రాకల్ నాకు మహోపదేశసుఖ సామ్రాజ్యంబు చేకూర్చెడిన్.

చీకటిక్రొంపలో బ్రిదుకు చీలికలైనది స్వామి! యెట్టియు
తేకము లేదు నాకు నుపదేశ మొసంగుము తావకీనప్రే
మాకృతిలోన లీనమగుమార్గముఁ దెల్పి, గురుప్రబోధముల్
శోకము మాన్పి నవ్యతరశోభలు నింపవె జీవితంబులన్.

యాత్ర ముగింపఁజేయుము జోహారు లొనర్చెద చేతు లెత్తి యే
మాత్రము శాంతి లేమివిషమంబయి త్రోఁచెడుజీవితంబు హృత్
క్షేత్రము దున్ని సల్పినకృషిన్ మొలకెత్తినభావబీజముల్
చిత్రముగా ధరాస్థలి నశించెడి వానలులేమి నాప్రభూ!

ఏదెడ వానకోయిల నదించు సుధామయగాత్రి మెత్తి స్వా
మీ! యొకచిన్కు రాలదు నిమేషములో నవమేఘమాలల
య్యో! యనిలాహతిం జెదరి యోసరిలెన్ దెసలందు తీవ్రగ
ర్జాయుతమై నభంబు కొనసాగనియాసలు బెంచునామదిన్.

కోయిలకన్న నే మధురకోమలరీతులఁ బాడుకొందు నా
తీయనిగొంతులోన నురిదీసెను లోకము సైపలేమి నేఁ
జేయున దేమి? స్వామి!, యిరుచేతులు మోడ్చి నమస్కరింతు నా
తీయనిపాటతోడ విరతిం గన నిమ్మిఁక జీవయాత్రయున్.

ఉపదేశింపు గురూత్తమా! హృదయమం దుత్సాహముప్పొంగఁగా
విఫలోర్వీస్థలి శాంతిఁ బొందెద తపస్విం బోలె నాజీవయా

త్ర పవిత్రంబుగ భావగీతికల నాలాపింతు లేబ్రుంబలం
దపుఘూర్ణల్ విడనాడి వచ్చి నిజశ్రోత్రప్రీతి నాలింపఁగన్.

---

8. ధ న్య జీ వి త ము

చదలన్ వాష్పక వారిదోత్కరము లాచ్ఛాదించె, నత్యంతభీ
ప్రదమై తోఁచె నిరమ్మదమ్ములు, జగద్భాండంబు శ్రేవి ంచుచు
న్నది నిర్ఘోషము ఘోర మైనప్రళయధ్వానంబువోలెన్, రసా
స్పదమార్గంబునఁ ద్రిప్పుమోయి! హృదయస్థానంబు లోకప్రభూ!

ఆశావీధుల తీవ్రమై విసరుఝంఝూకీర్ణమై వృక్షశా
ఖాశాఖీనిచయంబు లూఁగెడు విహంగశ్రేణి కంపింప, నా
వేశించెన్ గగనంబు నాదుహృదయోర్విన్ భావనోన్మత్తకే
కీశోభల్ నటియించుహృద్య మగుతత్కారవారంభముల్.

దెస లెల్లన్ సురభీకరంబులుగ ధాత్రిన్ వర్ష బిందూత్కరం
బెసఁగెన్, ధారలు గుమ్మరించెడిని వాహిన్యాకృతుల్ వోయెనీ
వసుధాగర్భములోన వెల్వడి శుభప్రారంభమున్ దెల్పుచున్
రసవద్భేకనినాద మెల్లెడల శ్రోత్రప్రీతి గావించెడిన్.

ఓవిశ్వస్తవనీయ రాగనిధి !, నన్నుత్సాహత లూఁగించునీ
పావిత్ర్యంబు ఋతుప్రవేశమున నిన్ బ్రార్థింతు నీవర్ష ధా
రావేగంబున రాలునొక్కచినుకై రాణింపనిమ్మోయి. నే
నీవిశ్వంభరలో ప్రయోజనముగా నీక్షింతు నాజీవికన్.

9. శ్రీరాజశేఖర కవిసార్వభౌములు-రాణాప్రతాప

ఆనందంబున రాజశేఖరకవీంద్రా! బాష్పధారాంబువుల్
మా నేత్రంబులఁ గ్రమ్ముకొన్నవి, రసార్ద్రంబైన నీకావ్యగీ
తీనాదంబున మేలుకొన్నది ధరిత్రీమాత, యేదివ్యశో
భానైర్మల్యము మా హృదంతరములన్ పండించు నే నాకృతిన్.

కవితావేశము పూర్వవైభవసమగ్రస్ఫూర్తి నాధ్యాత్మిక
చ్ఛవి యందందు మహోన్నతంబగుచు నేస్వర్గీయసౌందర్యమో
భువి ప్రాపింపఁగఁ జేయు, నీకళ తపోభూమిం బ్రవర్ధిల్లె నో
కవిరాట్ఛేఖర, నానమస్సు లివిగో గైకొమ్ము–ప్రేమాంజలుల్.

రణభూమిన్ కదు నేత్రపర్వమగుచున్ రాణాప్రతాపావనీ
శునిశౌర్యంబు, పరాక్రమంబు నొకటన్ చూరాడుమా డెందముల్
ఘనమై, వీనులు బ్రద్దలౌ విజయశంఖారావముల్ వింటిమే
దో నవోన్మేషము నీకళాగరిమకున్ తోరై ప్రకాశించెడిన్.

పరభృతగీతికామధురభంగులఁ బోలి, ప్రభాతనిర్ఝరీ
స్వరములఁ బోలి, నీకవిత శ్రావ్యతరంబు గభీరమున్ కళా
భరితము గాఁగ నేరసికపాళి సుఖింపక పోవు? రాజశే
ఖర! కవిసార్వభౌమ!, వెలగ్రక్కెడు నెన్నియొ సృష్టిమర్మముల్.

కమనీయం బయి, పూతమై, హృదయసాంగత్యంబు గావించు కా
వ్యములో దైవము తాండవించు ననుగోప్యం బెన్నఁ డాలింపవో,
యమృతానందము దోఁచు నందు, విమలంబై జీవితాధ్యాయము
త్తమమార్గంబున సాఁగు తత్ఫలముగా, తర్కింపు మో సత్కవీ!

ఓకవిసార్వభౌమ, వినియుందువుగాని తపస్సుతోడ నే
యాఁకలి దీర్చుకోఁగలిగినట్టి మహాత్ముల నట్టితేజమే
నీకు లభింపఁగా జగతి నిద్దుర లేపితి వెంతధన్యమో
యిా!, కళలోని స్వబదుకు—ఈశ్వరసేవ సమగ్ర మందెడిన్.

10. ముని వృత్తి

అంతయుఁ బోవఁగా నిలిచినట్టిది యీపరిశుష్క-జీవిత
ధ్వాంతము మౌనవృత్తి ఫలితంబుగ నేనొనరించుకార్య మా
వంతయు నాకుఁ దోఁపదు, కృపామయ! నీతలపెట్టినతీరొ నే
కాంతమె నీదుచేతలకు గర్భితభావము బోధపల్పెడిన్.

ఆజనన ప్రసాదితమ యైనది యీమునివృత్తి నాకు ని
ర్వ్యాజమ యంచు నెట్లు తలఁపం దగు, లౌకికకార్యసాధనో
ద్వేజితభంగులందు ప్రభవించునె శాంతిరసంబు జీవితో
త్తేజము గాఁగ, నీతలఁపుతీరుల కేను కరంగిపోయెదన్.

నేను జగంబు వీడి మరణించెడుదాఁకను మౌనదీక్షలో
నే నిలువంగ నిమ్ము, కమనీయము నాకది, వ్యాద్యయుమైననీ
ధ్యానము దప్ప నందు సుకృతం బొనరించినజీవి నంచు నా
ప్రాణము ధారవోసెదను పారములేనికృతాజ్ఞతామతిన్.

అంతయుఁ బోవఁగా మిగిలినట్టిది యీపరిశుష్క-జీవిత
ధ్వాంతములో వినూతనవిధానములన్ వెలుఁగొందుఁరోచు ల
త్యంతము, నామెఱుంగమి వృథా పలవింతును గాని దివ్య వే
దాంతసుఖానుభూతులకు తావల మీమునివృత్తి నాప్రభూ!

11. రాయలసీమ

ఏతపస్వి జీవించెనో యీమహోత్కృష్ట
సీమ, పూజ్యమా రాయలసీమలోన
నాఁటి ఋషివాటికలశోభ నందపఱచు
ప్రకృతిమాధుర్య మొలుకుమాపల్లెలిచట,

కలగీతంబులఁ బల్కుపక్షు లిచటన్ కంఠస్వరం బెత్తి, ని
ర్మలశీతానిలవీచికల్ వలయునీప్రాంతంబులన్ భావమం
జులలీలన్ ప్రవహించునిర్ఝరిణు లిచ్చో కొండలం దుండి, రా
యలసీమా! స్మరియింపఁ జేతు వొకదివ్యానంద మేనాఁటిదో,

కవితాగీతిక లల్లి, లోకమున సౌఖ్యం బింక లేదంచు నే
కవి జీవించెనొ లేమి దుర్భరముగాఁగన్ సైచి, యీపల్లెలం
దవలోకింపఁగ తత్కళాగరిమ నిద్రన్ వోవు నిచ్చోట మా
నవశ్రేయంబుగ భావికాలమున నైనన్ లేచి వెల్గొందునో!

ఏవీరవతంసమునకు
జీవికగా, విజయమధురచిహ్నముగా లే
దావుల ప్రసరించెనొ మా
సేవామందిరము పుణ్యసీమ, రుచిరమై,

రాయలసీమతల్లి! మృదులంబులు నీదగుజోలపాటలన్
హాయిగ నిద్రవోవు భవదర్భకు లర్మిలి కన్ను విచ్చి అ
మ్మా! యని బిల్తు రీవును దయామయదృక్కుల క్షీరధారలం
దీయుము భావికాలశుభదీప్తు లఖండముగాఁగఁ బర్వఁగన్.

12. జో హా రు లు

చిగురులుమేసీ
గుబురులఁ గూసే
కోయిలపాటల
తీయఁదనాలకు—
వార్షకాభ్రములు
వంగి కురిసితే
కొండలలోన, కోనలలోన
వరదలుగా వాగులుగా
వాహినిగా ప్రవహించే
సెలపాటలకు—
వేగుజుక్క— వెలుఁగులకు
కోడికూఁతసొబగులకు
కళావికాసం కల్పించే
కాపుయువకుని
కపిలెపదాలకు—
చేతులు జోడించీ
జోహారులు గూర్చీ
ప్రకృతిదేవీహృదయములోన
పగలూ రాతిరి కలిసించే
బ్రహ్మానందం చిలికించే
భవ్యమైననాకవితాగీతం,
పాడుకొందు నవకవితా గేయం.

13. ఉగాది

కోమలగాత్రి మెత్తుచు నికుంజము లెల్ల ప్రతిధ్వనింప నే
నేమొ రసార్ద్రభావములనే ప్రకటించెడుకోకిలమ్ము నా
స్వామి! త్వదీయప్రేమరసవైఖరు లే వెలిపుచ్చు, సర్వజి
న్నామశరత్తులో, ప్రకృతి నవ్యకళావతియై హసింపఁగన్.

నీరవమై సమస్తమును నిద్దురవోయెడుజీవితంబులో
నీరమణీయహాసములు నించితివో రసముగ్ధమూర్తి వి.
ప్పారెడు నామొడంద, ఋణభారము దీర్చుకొనంగ లేమి జో
హారు లొసంగుచున్నయవి హస్తము లీనవవత్సరంబునన్.

సర్వజిత్తు వత్సరంబున
సర్వము సుఖమయముగా ప్రశాంతియుతముగా—
సర్వేశ!, ప్రేమవాహిని
నుర్విని ప్రవహింపఁజేయవోయి! ముదమునన్.

14. తృప్తి

నీసుకుమారగానరమణీయతకుం బ్రణమిల్లి బాష్పని
శ్వాసము లుగ్రభేదములు పాకనినీపరిపూర్ణ జీవితో
ల్లాసముఁ జూచి, మ్రొక్కి కనులన్ తుదిమూయుదు నేని యీశ్వ
రోపాసన యేల నాకు బహుభంగుల తృప్తి వహింతు కర్త కా!

నీకనుచూపువాలికల నిత్యము పెంపు వహించు పైరులన్
రేకలు విచ్చునీశ్వరునిలీల లనంతము గాఁగ, స్వర్గపున్

పోకడలందు నామనసు పోదు కృపీవల, నేఁడు తీవ్రబా
ధాకులమైన నాహృదయమం దమృతద్రవ మూటలూరెడిన్.

ఈకుల్యారమణీయతీరములలో నెందాఁక జీవింతు వం
దాఁకన్ నీకు విహారసౌఖ్యములు సంధానించె దైవంబు, నీ
లోకంబందు పునీతమార్గముల నాలోకించుభాగ్యంబులే
నాకుం గల్గిన కష్టకా! మృతియు నానందంబుగాఁ జూచెదన్.

స్వేదమయంబుగా నొడలు చేతికొలంది కృషిన్ ముగించి స
మ్మోదమునతోడ నాశ్రమము బోలిననీదుకుటీరసీమకున్
బోదువు శాంతిసౌఖ్యములఁ బొందెద వందు ఋషుల్ గడించుపు
ణ్యాదులు లభ్యమయ్యెడు మహత్తర తావకజీవితంబునన్.

---

15. కమండలువు

తపము చాలింపుమోయీ!
ఏకాంతవాసివై
యీయరణ్యములోన
ఏకాగ్రతను జెంది
యెంతకాలము గడచి
తపము చాలింపుమోయీ!
నీకోర్కె
సఫలతను జెందెఁ గనుమోయీ!
తపము చాలింపుమోయీ!
వాసంతకోకిలము

కూసె మధురమ్ముగా
నీసుధానమయాన
నీసుకృతి ఫలియించె
తపము చాలింపుమోయీ !
నీతపోవేళలో
నీకు సహవాసియై
నీసేవ యొనరించె
నీకమండలువులో
నెగసె నమృతపుభలు
తపము చాలింపుమోయీ !
నీకింక
దప్పి దొలఁగిన దాత్మ తెఱచి కనవోయీ ?

సంపూర్ణము.

నా స్వప్నధ్యానము

(పూర్వఖండము)

1. ఝంఝామారుతము

శతవర్ష వృద్ధ వృక్షాగ్రశాఖలమూఁకల
లాస్యకేళీ ప్రవర్తనల విఱిచి
పశుగణగ్రాసార్థ బహుకర్షకసమార్జి
తము గడ్డివాముల భ్రమునకనిపి
అలగృహోన్ముఖ కృషీవల యువతీజన
స్తన మనోహరత ప్రేక్షకులదనిపి
రోదసీకుహర నిర్ముక్తవారణ రవో
ద్ధతి విశ్వజీవ సంతతిగలంచి

లేచె ఝంఝూనిలంబు వల్లీవితాన
శిథిల హేతువుగా పల్లెసీమలందు
పీచె ఝంఝూనిలంబు కంపితసమస్త
వస్తు భయదంబుగా పల్లెపట్టులందు.

2. నా జీవిత స్వర్గము

భావమధుర శాశ్వతరసబంధుర గీతికలో
నాజీవితస్వర్గం —

భావశూన్య మకిఖోత్కర బహుధాకంపిత లోకములో
నాజీవిత నరకం —

తరుణారుణకిరణ మనోహర ప్రథమోషస్సులలో
నాజీవితస్వర్గం —
నిబిడతమిస్రా పటాచ్ఛాదిత నీరవ సంధ్యావీధులలో
నాజీవిత నరకం —

అతిహృదయంగమ మహోవభావమయ వీణాస్వనములలో
నాజీవితస్వర్గం —
భగ్నసమస్త ప్రవిమల తంత్రీమంద్రిధ్వానములో
నాజీవిత నరకం —

నిఖిల ప్రాణిహృదంతర బాధానిరసన భావావళిలో
నాజీవితనరకం —
అఖండజగతీ శోభాకారణ పరమేశ్వర సేవాసన్నిధిలో
నాజీవితస్వర్గం —

---

3. కావ్యమల్లిక

కోకిల మారసాల వనకుంజములో నినదింపజొచ్చె, ను
త్సేకములోన పొంగి వికసించిన నాహృదయంబు నవ్యగీ
తీకమనీ యమార్గముల ద్రిమ్మరసాగె నపూర్వ భావనా
లోకము నిల్చెనానెమొనుట, లోకములన్నియు సంతసింపగన్.

అంతవసంత మారుత సమాగమమైనది. సౌరభంబు ల
త్యంతము వీవసాగె, ప్రమదంబున బొంగిన నాయెడంద, నే
త్రాంతర బాష్పవారి కణికావళిమై స్రవియింపసాగె, జ
న్మాంతరవాసనా బలమునందిన యోగియెడందపోలికన్.

తరతరముల్ జగంబులను దన్ప్రియునంతముగాగ సౌఖ్య వి
స్ఫురణము నూలుకొల్పి నవశోభల సీనుచు కావ్యమల్లికా
సురభిళమారుతంబు వొలుచునన్ నలుదిక్కుల నాంధ్రసాహితీ
పరిసర వన్యభూములను పండినయాకుల నల్లరాల్చుచున్.

---

4. గీ తి క లు

కాననుడిగాలిరేగిన, కనులయందు
గ్రమ్ముకొను ధూళిదుడిచెడు కాపు పడుచు
పయ్యెదను రెండు చేతులనుబట్టి యెత్తు
ప్రకృతి సౌందర్యమెవని కన్పండువగునో!

ప్రియవిరహ వేదనాభార వివశయగుచు
నామె సెలయేటి తీరమునాశ్రయించె
అలల నిస్వనముల భావనాంతరముల
నర్థమెఱుగంగజాలిన దామెయొకతె.

సారెకీవు శృంగారచేష్టల వెలార్చి
ఏలలోగొనజూచెదవే, లతాంగి
అతడుమాని – లౌకిక వాంఛలణచుకొని వి
రాగమార్గములందు పురోగమించె.

ఎంతహృదయం బోసంగి తపించినావు
వాఁడు దక్క నింకొక్కఁడు లేడటంచు
వాఁడు లోకంబువిడిచె — ఈ పల్లెయువకు
లెవరెనీగృహాంగణసీమ నెప్డువిడరు !

---

5. గురుపూజ

(శ్రీమాన్ పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు గారికి)

గురుజీ, ఎన్నిదినాలకబ్బినది నాకున్ దివ్యసందర్శనం
బరుదై, నేటికి శిష్యవత్సలతనీయం దగ్గఁలంబయ్యెనో
పరిపూర్ణంబగు భక్తిభావనలు నీపై సిల్పి హృద్వల్లకీ
స్వరమాధుర్యము గోల్తుతావక శుభాశంసల్ ప్రతీక్షించుచున్.

గురుజీ, యెంతటి మోదమిచ్చితివినాకున్ ప్రేమలావణ్య సుం
దరమైయున్నది నీమొడంద విపులోత్సాహంబుతో మున్ను వ
ల్లరిగా బెంచిన కైతనాయెడల పూలకా బూచి సౌరభ్యబం
ధురమై నీపదసీమ ప్రాకెనువసంతోద్యాన నవ్యప్రభన్.

గురుజీ, ప్రాక్తన పుణ్యసత్ఫలమునాకున్ గల్గనానంద బా
ష్పరుచుల్ రాల్చుమదీయ నేత్రములు మీ సాన్నిధ్యమందున్ మహో
త్తర మీ రమ్యతపోనుభూతి మొలకెత్తన్ జేసినాయందు దు
స్తరమోహంబు తరింపజేసి లోకసంస్కారంబు గావించుచున్.

గురువేదైవము దైవమేగురువుగా ఘోషించు సీకార తో
ర్వరధర్మంబులు — చాటిచెప్పిరి మునుల్ రాద్ధాంతముల్ గాగనో
గురుజీ, తన్మయభావమేర్పడియె నాకున్ సాహితీమంజుల
స్ఫురణన్ దాని సమన్వయించుకొని సొంపుల్ దీర్తు నాజీవికన్.

ఒక 'శివతాండవంబ'యి గురూ, తనయంతన పొంగివచ్చు పో
లిక, పరితోషమేదొ కదలించెడు నాహృదయాంతరంబు తా
వక మృదుకంఠసీమ చెలువంబగు హారముగ్రుచ్చి వైతునా
సుకృతము పండిపోయె నవశోభల నీనుచునేటికియ్యెడన్.

ద్రాక్షావల్లరు లల్లుకొన్న పొదరిండ్లన్ తొల్లిపెన్గొండలో
న క్షీణంబుగ సాగిపోయినది కావ్యశ్రేణి, మీరందులో
నిక్షేపంబులుచూపి నేటికిని వాణీసేవగావింప, మీ
'సాక్షాత్కారము' మాకొసంగెడు లసత్సందేశమాధుర్యముల్.

ప్రాచీనంబగు సాహితీసరిచితిన్ వైదుష్యలీలాసుధా
రోచిస్సుల్ సమాజోపలభ్యములు మీలో, చాటుకావ్యంబు మీ
వాచాశక్తుల లీనమైన యదిశోభావంతమై, శ్రీనివా
సాచార్యా, హృదయంగమంబగు నుపన్యాసంబు గావింపరే.

జలధిన్ నన్నొకనావజేర్చి యికసంచారంబు గావింపు మ
వ్వలితీరంబున కేగుమంటివి, మహోత్పాతంబులన్ గూర్చి యీ
ప్రళయాంభోధితరంగమాలికలు పైపైనన్ను బాధించు నె
వ్వలనన్ గల్గునొయొక్కదీవి గనుపింపన్ జేయరాదో గురూ!

నిముసములోన జొచ్చితిని నీరధిగర్భమునందు, కూరదై
వము నను ముంచెనంచు, ననుప్రాణములన్ దరిజేర్చె దైవమే
నిముసములోన, తెచ్చితిని నిర్మల మీ నవరత్నమాల, గో
ప్యము బ్రకటించి నాహృదయభారము నుంతమడంపరా గురూ!

6. స్వర్గ ద్వారము

గోహత్యలు చేస్తారా
స్త్రీ హత్యలు చేస్తారా
శిశుహత్యలు చేస్తారా
పశువర్త్త ను లాతారా —

మాకవితా ఖడ్గాలన్నీ
మీకంఠ రుధిరధారాస్వాదనకై
[illegible]ద్వేగముతో
తహతహా పడుతాయ్.

భరతఖండం భరతఖండం
ధర్మబద్ధం ధర్మబద్ధం —
గోపూజలు చేస్తారా
పతివ్రతల నుతిస్తారా
శిశువుల చుంబిస్తారా
పరమేశ్వరు నర్చిస్తారా

మాకవితామధు పాత్రికలన్నీ
మీకమనీయ హృదంతరసేచనకై
అనురాగోద్వేగముతో
అలమట పడుతాయ్.

భరతఖండం — భరితసౌఖ్యం
పరమస్వర్గ ద్వారతుల్యం —

7. పయనం

ముసలవ్వా ఓముసలవ్వా !
ఎప్పుడు — ఈలోకానికి నీరాక
ఎపుడు — లోకంవిడిచిపోక —
నీచల్లని గర్భములో
పూచిన పువ్వులుగా
కొడుకులతో బిడ్డలతో
కాలముగడిపావా ?

మనమలను — మనమరాళ్లను
కనుగవతో చూచావా,
ఎప్పుడు నీపయనం —

వృద్ధాప్యం — అంధత్వం
కళేబరం కన్పిస్తుంది !
జీర్ణశీర్ణ వస్త్రంతో
చేతియూతకఱ్ఱతో
శిథిల శిరోజాలతో
లోకాంత రసీమలకై —
ఎప్పుడు నీపయనం.

కడుగాసిపడిన జీవానికి
పిడికెడు కబళంలేదా,
తిరిపానికి తరిమేశారా
వయసువచ్చిన వారలంతా

యింటినుండి గెంటినారా
ముసలవ్వా — ఎప్పుడు నీపయనం

8. పూజ

శారద! రమ్మునేఁటి పరమత్తమనోహర తావకీనసు
స్మేర ముఖావలోకనము సేసి తరింపగ వేచె నీసభా
స్తారుల కద్వితీయరస తన్మయతన్ గలిగించిపొమ్ము నీ
కారుణికత్వమీ సుతునిగన్న, ప్రవాహముతల్లి యెప్పుడున్.

సుతులందోచెను దైవమాపదలలో క్షోభించె చిత్తంబు, దు
ర్గతిపాలైన మదీయజీవిత కథాంకంబందు నీనర్తనం
బతిలోకంబయి భావనాజగతి నాశ్వాసించె, నాప్రార్థనల్
వితగావింపవు మాసభాసదులకీవే శాశ్వతానందమున్.

రమణీయార్థము నేకశబ్దమున నాలాపింపనద్దాని కా
వ్యముగా నిర్వచనం బొనర్చిరిగదా ప్రాచీనులో యంబ, ఆ
సుమముల్ పూచిన త్రోవలందె నడిపించున్ నన్ను నీప్రేమ నా
కమృత ప్రాప్తి సభాముఖంబునకు సౌఖ్యప్రాప్తి గల్గింపవే.

వివిధరస ప్రవాహపదవీమధురంబగు దివ్యసాహితీ
ప్రవిమలరీతులెల్ల పరిపక్వహృదంతరవీధి గ్రోలి యీ
భువనమునందె స్వర్గసుఖమున్ గనుడంచు రసజ్ఞలోకమున్
కవియొక దర్థిగోరుతుదినానని రక్తిసభా ముఖంబునన్.

౨ భిక్షువు

కడప కడపకు తిరిగి కనులు మూతలుపడియె
పల్లె త్రోవలు బట్టి పయనమై పోయితిని —
కలవోలె నీరథము కనుల గోచరమయ్యె
రాజాధిరాజు - యీరాక కే కారణమొ.

రథనేమి నిస్వనము శ్రవణోత్సవము సలిపె
నావాకిటనె నిల్చె నా స్వామి యరదంబు
నా యాశ లిగురెత్తె
దుర్దినంబులు నాకు తొలగి పోనే పోయె

నీ మనోహర రాగ నిబిడావలోకనము
నిలువెల్ల వర్షించి వెలిగె నద్భుతముగా
భాగ్య రేఖల బ్రదుకు పరిమళించిన దంచు
జీవితాభ్యుదయంబు చేరవచ్చినదంచు
ఆనంద లోకాన
ధ్యానినై నిల్చితిని

పరిహాసపాత్ర మీ బ్రిదుకు రాజులకెల్ల
యాచనా సూచితము హస్త మల్లన సాచి
ఏమి తెచ్చితి నాకు నిచ్చి పొమ్మని పలికె
అయ్యొ, బిచ్చపుగిన్నె యడుగు భాగంబులో
చేత దడవిన దొరికె చిన్ని ధాన్యపుగింజ
- స్వామి కర్పించితిని

అలమె సంధ్యారోచు లాశాముఖంబులో
దులిపికొంటిని పాత్రి నిలుచేరినంతలో
స్వర్ణాంచితము మెఱయుసాగె ధాన్యపు కింజ
ఏడ్చితిని - బిగ్గరగ నేడ్చితిని.
సర్వస్వమును స్వామి సాన్నిధ్యమున జేర్ప
హృదయంబులేని నా బ్రదుకు వ్యర్థం బనుచు
—ఎలుగెత్తి యేడ్చితిని.

(రవీంద్రుని గీతాంజలికి స్వేచ్ఛానువాదము.)

గీతాయోగము

(అనువాదము)

అర్జున విషాదము

కృష్ణ, యీ జగతి నాకేమియు వలదు
ప్రహతయై బాంధవ పరికరంబెల్ల
నాదు కన్నుల మోళ్ల నటియింప సాగె
కృష్ణ, యీ జగతి నాకేదియు వలదు.

గాండీవమును చేతఁగైసేయఁ జాల
కవచంబు నామేనఁ గప్పుకోఁ జాల
సమరభూతలి పరిసరములయందు
సంచరింపఁగఁజాల, చాలు నో కృష్ణ !

దడపుట్టి నా గుండె దద్దరిల్లెడిని
అవశంబు లగుచుండె నఖిలాంగకములు

ముచ్చెమటలలోన మునిఁగె దేహంబు;
ఇంక సంగరకాంక్ష యేమిటికయ్యా ?

అతుల విక్రమును భీష్మాదిత్యుఁ డౌరగ
గురువరేణ్యుఁడు ద్రోణ కుంజరుండరిగె
అఖిలావనియుఁ దమసావృతంబయ్యె;
ఈ యరణ్యపుశోభ యెందుండె కృష్ణ !

పోయినవారలు పోయిరేగాని
బ్రతికిరారైరి యెవ్వరుఁగూడ నింక
సేకరించిన తేనెచిందిన పిదప
ఈ పునరాసక్తియేల గల్పింతు ?

(శ్రీకృష్ణోపదేశము)

సాధువర్తనుల రక్షణ చేయుకొఱకు
పాపాత్ములగు వారిఁ బరిమార్చుకొఱకు
ధర్మసంస్థాపనార్థము పృథాపుత్ర !
యుగ యుగంబుల ధాత్రి నుద్భవించెదను.

వర్ణాశ్రమచ్యుతి వర్ధిల్లు నెపుడు
ఏ నాఁ డధర్మమే యెక్కుడై తోఁచు
మాయ జన్మము నెత్తి మసలుచుండెదను
ఈ లోకమునఁ బార్థ, యెఱుఁగవో నన్ను

ఎవ్వఁడు కర్మలో నెఱుఁగు సత్కర్మ,
సత్కర్మతోడ నసత్కర్మ మెఱుఁగు

అర్థాతఁగలుగు వాఁడతఁడె, సమస్త
కర్మలు సలిపిన ఘనుఁడు కౌంతేయ !

కామంబు క్రోధంబు కడఁగి వర్జించి
నియతాత్ములై యాత్మ నెఱిఁగినవారు
యతులయి లోకపూజ్యత నందికొనరె
విజయ, బ్రహ్మానంద వివశులై వారు.

నిత్యకర్మల నెల్ల నియతిమై దీర్చి
యెవ్వాఁడు గీతార్థ మెపుడు జపించు
నతఁడె జీవన్ముక్తుఁ డవసానదశను
పరమ పథంబునఁ బడయు సౌఖ్యములు.

కేవలై హీక దుఃఖక్లిన్న చిత్తమున
బాష్పంబు పూరంబు ప్రవహింపజేసి
తను కార్శ్యమునుబొంది తలరగానేల
భావంబు స్వవశత బడయుమో పార్థ!

చిత్తంబు నాయందు జేర్చియెవ్వాడు
శ్రద్ధాళువై పనుల్ సలుపుచున్నాడో
నాభక్తులందెల్ల నగ్రిగణ్యుండు
నాప్రేమపాత్రుడై నను జేరగలడు.

కార్యకలాపమ్ము గావింతు వేని
సక్తుడవై యెప్డు సలుపగాబోకు
సక్త చిత్తుడుగాక సలిపినమనుజు
డొక్కడే పరమాత్మ నొందగాగలడు.

కౌంతేయ, నీచేతగడగడ వడకి
గాండీవమిలజారి కనుపింపసాగె
పరిగతప్రాణమే బంధులోకమ్ము
సమరభూమినిజూచి సంశయించెదవు.

ఎవరికోసంబోయి యిట్టిచంచలత ?
నిష్కామయోగంబు నెఱుకకుదెచ్చి
గళితమైనది ధైర్యకవచంబుగాని
రణభూమిపై జూపు ప్రసరింపు పార్థ !

---

11. శాంతి

లోకమునిన్నుజూచి మదిలోపరిహాసము చేయునంచు వే
బోకల వెఱ్ఱిగాగ దలపోయునటంచు విషాద భారమున్
గైకొనబోకు మొక్కత్రుటికాలము రేపటిదాక సైపలే
వో, కనుగొందు వేమిగలదో సఖ శాంతిరసానుభూతిలోన్

దోసెడు దుమ్ముదెచ్చి పడదోసిరి నీతలమీదనంచు నా
యాసపరీత మానసుడవై కలగంబడనేల దీర్ఘని
శ్వాసములేల నీకు, త్రుటిసైపుము రేపటిదాక హారముల్
రాసులుగాగదెత్తురను రక్తినిగూర్తురు నీకు కాన్కలన్

పూనగనేల బాష్పకణపుంజము నిన్నెడసేసి యున్నత
స్థానమలంకరించిరని సైపుము రేపటిదాక వారలే
కానగవచ్చి నీకడకు క్రమ్మరశీర్షములల్ల నాల్చనీ
యానతిదాల్తురోయి సఖుడా! వహియింపుము శాంతిజీవికన్

(రవీంద్రుని గేయమునకు స్వేచ్ఛానువాదము.)

12. శకుంతల

(కాళిదాసున కనువాదము.)

అందంబు కొఱత వడునే
చందురునకు మచ్చయున్న - శైవాలమున్
ప్పందామర పువ్వున - నీ
సుందరియును వల్కలముల సొంపుగులికెడిన్.

13. నుతి

(ఆంగ్లమున కనువాదము.)

నీ చరణ సన్నిధికి —
నిరతంబు మా ప్రభుని
దివ్య కవచంబుగా తే జరిల్లిన నీకు—
కృతము విస్మృతి బోని
నుతులతో కైమోడ్పు—

మాకు తోడ్పాటొసగి
మా కొఱకు కష్టించి
మాకు తొందరబొంది
మాకు వేదనబొంది
మాకొఱకు పనిచేసి
మఱుగు పడిపోయితివి

నిరుపమాన ప్రేమ
నిలిపితివి మాయందు

అరవిందయోగి, నీ
యడుగు దమ్ముల మోళ్ళ
అవనతము శిరంబు—
ఆశించి సర్వమ్ము
అఖిలమ్ము యత్నించి
అందు కొనగల్గితివి
అంతయును మాకొఱకు
నీసముఖంబులో
నిలిచిముగ్ధులమగుచు
నెఱిగింతు వినుతులు

నిఖిలా వనజ్యోతి
నిన్ను మరువగలేని
నిశ్చలాత్మలమగుచు
నీమ్రోల నీమ్రోల
నీచరణసన్నిధిని
నీహృదయ సన్నిధిని
నిలిచి నుతులర్పించి
ఒక్క నిముసమ్ము, వి
యోగ మోర్వగలేమి
నీకు ఋణపడితిమో
నిరుపమానజ్యోతి !

(శ్రీ) అరవిందుల గోరీపై ఫై విషయము ఆంగ్లవచనమున గలదు)

14. సంధ్య

కాంక్షలన్నియు మాసి, సుఖమ్ము లంత
రించి, తుదకు దుఃఖము లావరించినట్లు
సాంధ్య కాంతు లల్లిన సమయఁకొలది
క్రమ్ము చున్నవి కటిక చీకటులు జగతి.

ఆసలన్నియు గూలిపో నార్తిఁ బొరలు
ప్రియులు విరహగీతము లాలపించుగతుల
పాట కొనుచున్న దల్లదే పరభృతంబు
పరమ సుకుమార సరణుల భావగీతి.

లలిత సంధ్యా విహారంబు సలిపికొనుచు
నూగు చున్నావు భావనా వ్యోమమందు
ప్రకృతి సుఖసాంద్రమో శోకభరితమగునో
కాంచి వివరించుకొనుమోయి కవికుమార

15. ప్రకృతి మహిమ

శంపాల తలయందు శాద్వలస్థలులందు
పరిమళమ్ములు జిమ్ము విరులయందు
వన నికుంజములందు వారిదంబులయందు
సరస నాదము లీను తరగలందు
సాంధ్యరాగములందు సైకతంబులయందు
తలలూచు వల్లీమతల్లులందు

జలధి తీరమునందు సాంద్ర చంద్రికలందు
జలజల ప్రవహించు సెలయేళ్ళందు
కొండ కోనలందు కోకిలారవమందు
లలితగానములను తలపులందు
మఱుగు వడిన నీదు మహిమంబు దెలియక
కలతపడిన నన్ను దెలుపవేల

---

16. తిక్కశర్మ

కన్నతల్లిమున్ను గావించు పున్నెమో
నిన్నుబోలు కొడుకు నెటు గాంచు
తల్లి మనసునెంత చల్లగా జేసితో
తెలియ బలుక రాదె తిక్కశర్మ.

పూవు పూవునందు పొరలి పోవుచునున్న
తేనె సేకరించి తెనుగువారి
కెల్ల బంచు నిన్ను నేమని పొగడుదు
తెలుగు నుడుల గనివి తిక్కశర్మ.

భావ మొకటిదోప పద్యంబు దోపదు
పద్యమతుకుకొన్న భావమొగురు
మనసునందుబుట్టు భావంబు పలుకులో
చక్కజూపి తౌర తిక్కశర్మ.

---

17. స్వాగతము

క్రమగతి పాటబాడగా గలనటంచు
కొసరికూయుచు నుంటివో కోకిలంబ
కన్నె గోర్వంక ప్రక్కలో నిన్నుజూచి
పకపకమటంచు నవ్వె నీపాట వినియె !

అనుగు చెలికత్తెయే మేలమాడుచుండె
నీదు పాటను విన్నంత, నీకునింక
నిలువ దగదంచు మర్యాద నిలువదంచు
చిలుక పలికెడు పలుకు నీ చెవులబడదొ !!

అల్లనల్ల చెంత కదుదెంచి యరుదెంచి
చెవుల నూదియూది చెప్పుచుండె
తేటికోదమ నీదుపాట తియ్యనిదంచు
నదియు హాస్యమగుట నరయలేవె.

అరయ జాలక నీదు గానామృతమున
చిలుకు మధురిమ యెగతాళి చేయువారె
రమ్ము నాకవితా ప్రపంచమ్ము నందు
నైన స్వాగత మర్పింతునమ్మ నీకు.

18. అర్చన

పగలా సూర్యుడు రాత్రి చందురుడు నో పద్మాక్షి నీ లీలచే
గగనంబందున నిల్పిచాలెడిని, నక్షత్రంబులో నేనికన్

పొగడం జాలను నీదు దక్షతను సంపూర్ణంబుగా జాలను నో
జగదీశా, కనుగొన్నజాలం బ్రకృతిన్ సగ్త్రాపరిం జూడగన్.
పరగన్ చీమలు వేనవేలుగ సృజింపన్ జాలి యవ్వానికిన్
నిరతాహార మొసంగుచుండుదువు గాదే నీదు కారుణ్యమున్
నెరుగన్ జాలమె యందులోన నితరంబేగా భవత్పుత్రుపై
కురిపింపంగదె సత్కృపారసము నేడున్ నా పరీక్షాకూర్పవల్

19. కవీంద్ర

మావికొమ్మల మఱుగున మాయమోత్రి
తెగను గొంతెత్తికూయు కోయిలయదేమ
నావిలాపగీతంబుల ననుకరించు
అతిమనోజ్ఞంబు మధురంబునైన జీవి
తమ్ము గడపితి నొక్కకాలమ్మునందు.
చెలిమివిండార భుజమునచేయివైచి
ప్రకృతి కాంతామతల్లి నీ పజ్జనిలువ
హృదయమానంద సరసిలోనీదులాడ
ప్రియమసంగీతమును పాడరా కవీంద్ర!

20. స్నేహస్మరణము

పరితాప మగ్గలంబై
పొరిపొరి బాష్పములు గ్రమ్మ పూర్ణముగా ని
త్తరిదెంచి పోయితే, మన
రకాలపుమైత్రి నేమొనేసితినీకున్.

తెగ్రెంపితి నా కోర్కెల
తెగ్రెంపి చెలిమి కలిమ్రెంపవి వేలా
వగపునను తావలంబై
పగముదెగిన పాణిమిల్లు పలుపంపగునే.

అనురాగ మొలయబెంచిన
జననీ మఱియున్న నింత సంతాపము నీ
కొనగూర్చియున్నె, యామమ
చనికద నీయొడలికిన్ని శ్రమలుఘటిల్లెన్.

నిదురయు నాహారంబు
వదలి విపినతలముందు వాపోయెదొ, నా
హృదయమున నిట్టితలపులు
గదిరిన వికముందు నాదు గతియేమగునో.

ఒక్కనిమేషంబై నను
నక్కట నినుబాయకున్న యనుగుంజెలిపై
నక్కటికమింత లేదో
యెక్కటి దిగనాడిపోవ నింతటిలోనన్.

---

12. ఆశీర్మాలిక

(శ్రీ సుబ్బన్న శతావధాని (పొద్దుటూరు) గారి వివాహ మహోత్సవ సంఘర్భమున చదువబడినవి)

ఆశావల్లరి పల్లవింప రుచిరంబై నూతనోత్సాహ లీ
లా శైత్యానిల వీచికా వితతులల్లన్ వీవ, ప్రేమామృత

శ్రీశోభా పరిపూర్ణమీయెడ ఘనశ్రేయంబుఁ గల్పించు దై
వాశీర్వాదము వర్షధారయగు సుబ్బన్నా — సుమంత్రాక్షతల్
మీశీర్షంబులవోసి వేదనినద శ్రీ శ్రోత్రపర్వంబుగా
ప్రాశస్త్యంబుగ ధర్మబద్ధముగ, దాంపత్య ప్రవృద్ధంబుగా
నాశావీథులు మ్రోయఁగా వినిచి మీయభ్యున్నతింగోరు వి
ప్రాశీర్వాదము హైఁడీపంటయగు, సుబ్బన్నా — ఋషిప్రోక్తసం
దేశంబందఁగఁ జేసి మీయెడఁదలుద్దీపింపగాఁ జేసి ని
ర్దేశింపందగు కార్యపరముల నిర్దేశంబుగా వించి దీ
ప్తాశాంతి ప్రమదంబులన్ గనెడు మార్గంబింత బోధించు వృ
ద్ధాశీర్వాదము పూలవాన యగు సుబ్బన్నా - త్వదాలోక నా
వేశంబేద్వేఁగ వచ్చి లేమెడఁదలన్ విద్యావివేకాది త్వ
త్కౌశల్యంబున దైవసంఘటన కుత్సాహించి పూర్వాంశసం
కాశం బీ నవవైభవంబనుచుఁ బల్కన్ బంధుమిత్ర ప్రపూ
తాశీర్వాదము తేనెసోనయగు సుబ్బన్నా - కళారాధనా
వేశంబెన్నఁడు నాదుజీవితము గా రేకెత్తు భావస్ఫుర
త్కౌశల్యం బొక స్వర్గధామము, జగత్కల్యాణ మాశింతు, నా
దేశంబేడనొ సాహితీసరణి కెంతే ప్రీతినేతెంచు నా
యాశీర్వాదము నవ్యకావ్యమగు సుబ్బన్నా - సుహృత్సీమకున్.
కనుదోయిన్ దనియించు వెన్నెల శరత్కాలంబులో నేను సు
బ్బనకందోయికి పండు వెన్నెలయె మా పద్మావతీదేవి, యీ
యనురాగాంబుధి పొంగి వీచికలు రాపాడన్ మనోవీధి, దీ
వనలందించెద నీవధూవరుల - కేపారించిన పుణ్యంబో స
ద్గుణసంపత్తిని సాహితీగరిమలోతుల్ ద్రవ్వోనీజంట, కొ
న్నినలై పూచి మనోజ్ఞ సౌరభము నిండారించు నీయింట, యా
ప్రణయంబస్ఖలిత ప్రభాపటలియై పండించెడిన్ పంట, పా

వనముల్ దీవనలిత్తు నీజతకు — నోపద్మావతీయంచు, సు
బ్బన, నాథాయని ప్రేమతత్పరత మాపద్మావతీ కాంత మో
హానసంశోభన మాధురుల్ గురియనీ యన్యోన్య దాంపత్యమున్
గని హర్షించుచు ప్రొద్దుటూరి ప్రజలింకన్ దీవనల్ వేయ ప్రా
ర్థన ధర్మోచిత భవ్యమార్గము సమస్తైశ్వర్యముల్ గూర్చు, తీ
యని సేవన్నలనిచ్చి పుచ్చుకొను నేత్రాంతంబులన్ గాలు, ది
వ్యసవీనాంధ్రి సరస్వతి విపులసేవారక్తి, యీ తెన్గు సీ
మనవోన్మేషము బొందుగాక రససామ్రాజ్యమ్ము ఖండంబు దీ
పాలింపించెద వీరకీర్త్యగకుమః ప్రారంభమున్ దెల్పి యొ
య్యన సాంసారిక జీవనంబునకు నాంద్యాలాపనల్ సల్పి మే
ల్కొనుడంచున్ తొలికోడికూసినది యీగోష్ఠ్యార్థమాలింపగా
ననవద్యంబయి భావిజీవితము ధన్యంబౌను, దీర్ఘాయుర
స్థనియాశీః పరిపాకమాలికలు సంధానింతు నేకాకృతిన్.

---

22. నేడు

అల హర్మ్యాగ్రములందు కేతనము లాయ్యన్ దూల్చుచున్, పేద
కొంపలమీదన్ విజయధ్వజంబు నెలకొల్పన్ జాలి యానంద బా
ష్పలతాంతంబుల ప్రేలగట్టిన మహాసన్యాసి — నాకావ్య వీధుల
సంచారము సేయరా ప్రిజల సంతోషంబు నిండారగన్.

23. కష్టేఫలి

గగనోర్వ్యస్థలి ముద్దులాడెడు పతాకా, నీకు క్రైమోద్భవ తే
నుగు తొండంబొక జ్ఞానసూచితము, తన్మూక్తప్రభారాశి పా
యగ జేయుంగద యజ్ఞతాగుణము, నీయాశీస్సు, 'కష్టేఫలి'
నిగమోక్తిన్ పచరింప ప్రోవవలె నంతేవాసులన్ మమ్ములన్.

24. అక్కమ్మగార్లకొండ

నాసాసుందరమై శిరోజమ్మృదు కీర్ణత్వమ్ము సుస్మేర లీ
లాసాంగత్యము సేయు నాననసముల్లాసంబు ప్రేమామృత
శ్రీసంయోగముగల్గు లేబెదవియై స్త్రీమూర్తి బింబింప ను
ద్భాసించున్ నవమోహనాకృతి గిరిప్రాగ్రంబు ప్రాచీదిశన్.

---

25. అంకితగీతి

పలుకులో నిర్మలంబైన తలపులోన
తావకీన కవిత్వసౌందర్యరేఖ
లలముకొనెనేని—ధన్యుడనగుదు నేను
పూత సంస్కృత సాహితీ మూర్తులార

ఓయి వాల్మీకి భాసమయూరకాళి
దాసభవభూతి ప్రేమవిన్యాసమందు
తత్త్వచింతనమున దివ్యతపమునందు
ప్రకటితంబగు మీ కవితకు నమస్సు.

నాకళారాధనమునందు నాతపోవ
న ప్రశాంత జీవితరసానంద మంము
గంగయై పాఱుగాక మీ కావ్యమధువు
నాహృదంత రార్యావర్తనవ్య భూమి.

సమాప్తము.

సాన్నిధ్యము

(ఉత్తర ఖండము)

1. అద్వైతం

అలరు లేదీవలో—ఇల రాలు నాకులో
అద్వైత సౌందర్య మలముకొని పోయింది
అమృతమయ లావణ్య మాక్రమించెను స్వామి
చావు పుట్టువులొక్క చంటిబిడ్డలో యేమొ
ఒక్కటే సౌందర్య మొలుకబోయునో యేమొ

సుఖము దుఃఖము నొక్క సూత్రానగల మణులో
క్రోధ శాంతము లొక్క కోనలో బెటిగినవో
అద్వైత సౌందర్య మాక్రమించెనో స్వామి

అలరులే దీవలో
ఇలరాలు నాకులో

2. సానుభూతి

తరుణము వేచి నీవ్వుడు పదమ్ముల దాపున వ్రాలిపోవ మా
మ్మరముగ కాంక్షతో పయనమైతిని నాదగు రాచబాటలో
పరచినదోయి లోకము నవప్రభలొల్కగ పుష్పమాలికతో
తక్కరములు స్వామి నాహ్మసయ తాపముసైపని సానుభూతితో న్

తరుణము వేచి నీమ్రోదు పదమ్ముల దాపున వ్రాలిపోవ ము
మ్మరమగు కాంక్షతో పయనమైతి, విషాద విశీర్ణ పత్రముల్
బిఱబిఱరాల్చి నాహృదగు వీధుల నవ్యవసంతమాధురీ
భరము వెలార్చునీచె తొలివాయువులత్యనుకూలరీతుల్.

తరుణము వేచి నీమ్రోదు పదమ్ముల దాపున వ్రాలిపోవ ము
మ్మరమగు కాంక్షతో పయనమైతిని నాహృదయంబులో యథా
భరము సహింపనోపని కృపామయి కోకిల బాలపంచమ
స్వరమున నాలపించినది చల్లని పాటల నాదుత్రోవలోన్.

3 జ ల ద పు త్రు డు

జలదమా, కొండరాళ్ళ నూషరధరిత్రి
నుప్పొంగ్రించెద వేమి సౌఖ్యమ్ము నీకు
రమ్ము సుకుమార లలితక్షేత్రములు గలవు
హృదయము ద్రవింప నిచట వర్షింపుమోయి.

నీవురాల్చిన చినుకుతో భావమెల్ల
కఱగి, కళకళలాడు మొగమ్ములెత్తి
శాలి భూములు విమల రసైకమూర్తు
లల్ల స్వాగతమిడు నీకునంబుదంబ.

శిలలెరుగలేవు మెఱపుతీగెల సొబంగు
నీగభీర ధ్వనుల రామణీయకంబు
ఇచట వనులెల్ల నిన్ను కేలెత్తి పిలుచు
రమ్ము సౌహార్ద్ర మధుర సౌఖ్యమ్ము గనెదు.

నీరద కుమార, చెఱువులు నీరులేమి
ఎండి బీటలు వారిన వెల్లయెడల
అమృత ధారలు గురిసి నీయాదరార్ద్రి
భావము వెలార్పవలయు నీతోత్రివలందు.

తాత్రివ నీళులుగానక తల్లడిల్లి
అల విహంగములెంత దైన్యము వెలార్చు
ఇచట తుంపురుల్ జల్లి స్వీవేగమోయి
కలదవలి జన్మ పుణ్యాలోకంబుస్వకు.

జలధరకుమార గిరితటాంచలము లందు
చాలువర్షింప, నిష్ప్రయోజనము నీకు
అతి పిపాసలగుత్రింగి నోరారవిచ్చు
జీవకోటులు దనియవర్షింపుమోయి

4. స్మరణవీధి

రాలినదాస్వకీయ తరళద్యుతులన్ వెదజల్లి యా కసం
జేలిన తార పాట విరమించినదా, నవమెల్ల దివ్యగీ
తీ లలితమ్ముగా కలయ దిత్రిమ్మరుకోయిలనవ్య సౌరభ
శ్రీల నికుంజమెల్ల నలరించిన పూవు కృశించె నాథరన్ ?

5. ఆహ్వానము

ఓ మహాత్మా రమ్ము
ఉర్వరకు దిగిరమ్ము,

స్వాతంత్ర్య దినమహోత్సవ లీల దిలకింప
పూతతావక హృదయ పుష్పమ్ము పులకింప
సాధు పుంగవ రమ్ము
సత్వరమయే తెమ్ము,
మూడేండ్ల వయసులో ముద్దుబిడ్డనుజూడ
పాడిపొమ్మొక జోలపాట హర్షముతోడ—

కర్మయోగి రమ్ము
కర్మ భూమికి రమ్ము,
భారతాభ్యుదయ సంభ్రమము పాలొంచు
కారుణ్యమయగీతిగా వీధిమోగించు—

బాపుజీ చనుదెమ్ము
ప్రజల కోసము రమ్ము,
స్వాతంత్ర్య కేతనజ్యోతి నాలోకింప
"గీతారహస్య సంగీతమ్ము బోధింప"

ఓ మహాత్మా రమ్ము
ఉర్వరకు దిగిరమ్ము

---

6. కుందమాల

(మిత్రులు శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వరులుగారి అనువాదము చదివి)

అలగీర్వాణ సరస్వతీ హృదయ మందానంద లీలాయశః
కలితంబైనది కుందమాల, వెలయుంగా ఆంధ్రసార స్వతో
జ్జ్వల నవ్యోపవనీ మరందరస దివ్యల్లీలగా హృద్యమై
లలితంబైన త్వదీయ శైలియమృత ప్రాయంబుగా దోపగన్.

"హృదయా హ్లాదిని కుందమాల" యని మీ రేపల్కినా రొక్క చో
నవసత్యంబని యెంతు, లేనియెడ నేలాబాష్ప సంకీర్ణమై
పొదలున్ నానయన ద్వయంబు. నిముసం బూహింపనే తత్కథా
భ్యుదయంబున్, రసవ త్తరంబులగు నోహో! కల్పనా చాతురుల్.

అలదిజ్ఞాగుని కవితా
విలసత్సుకుమార ఫణితి విరిసరు లాంధ్రో
క్తుల వెలయించిన మీ శ్రమ
మెలమింగల్పించె వేంకటేశ్వర సుకవీ.

వెనుకన్ మీకృతులన్ పఠించి హృదయోర్విన్ కొంతయానంద భా
వనలో దేల్చితి నెన్నియో సుగుణముల్ ప్రాపించు నీకుందమా
ల, ననుంతన్మయ మొందజేసినది "యీరత్నంబ మూల్యంబు" నా
యనుగుం నెచ్చెలి వేంకటేశ్వర కవీ యర్పింతు కేల్మోడ్పులన్

---

7. సాన్నిధ్యము

నీ సన్నిధిలో పాడుదునా
నీ కోఱకే పాడుదునా

నిరుపమాన లలితమధుర నిర్మల సుకుమారగీతి

నీ సన్నిధిలో పాడుదునా
నీ కోఱకే పాడుదునా

తెరలు తెరలై లేచి
పరతెంచునా పాట
హృదయ కుహరములోన
నోదిగియుండగ లేదు
నీ సన్నిధిలో పాడుదునా
నీ కొఱకే పాడుదునా

గిరి నిర్ఝరము వోలె
పారలి పొంగేపాట
తలపు తెరమఱుగులో
దాగి యుండగ లేదు
నీ సన్నిధిలో పాడుదునా
నీ కొఱకే పాడుదునా.

భావ బంధురముగా
ప్రవహించు నాపాట
అంతరంగము లోన
నణగి యుండగ లేదు
నీ సన్నిధిలో పాడుదునా
నీ కొఱకే పాడుదునా
నిరుపమాన లలితమధుర నిర్మల సుకుమారగీతి
పరమ శోకభయ విదళన పరిణత సుమనోజ్ఞ గీతి.

రాలిన పూవులన్ గని పరాఙ్ముఖుఁడైతిని చాలుజాలు నీ
లీలలు నాప్రభూ, యమృతలిప్త కరమ్మును జూపినావు నీ

హాలహాలమ్ము ద్రావితివి యారిన గొంతుకగాన నీవిష
జ్వాలలె మ్రింగివైతు మధుసారము వోలె నఖండతృప్తితోన్.

పాడకుమీ ప్రభాతమున పాడకు కోకిల—నీదుపాటలో
వాడి కృపాణ వగ్రములు వ్రచ్చెడు నాహృదయంబు, పుత్రునిన్
బూడిదవైచి నేశిశిరముం గనుచుంటిని జీవితంబులో
పాడకు మీప్రభాతమున పాడకు కోకిల ప్రేమగీతమున్.

ఏకైక పుత్ర విరహ
వ్యాకుల భావంబుతో నిరాశ్రయ బాష్ప
వ్యాకీర్ణమయ్యె జీవిత
మాకలి దహియించు హృదయ మత్యంతంబున్.

ఱెక్కలువచ్చి యీతరువులెల్ల నడాడెడు పక్షిపిల్ల నా
ప్రక్కబరుండియే సుఖతరంగిణు లీదినబిడ్డ, నాయనా
యెక్కడ బోయితయ్యొ రచియించెద నీ కయిభావగీతికల్
పెక్కులు భారమా హృదయవేదన దూయగ శాశ్వతంబుగన్.

లెమ్మొ సత్కవిశేఖరా, వ్యసనమాలిన్యంబు బోద్రోచి కా
వ్యమ్ముల్ గూర్పగ నుద్యమించి మధుర వ్యాహార లీలన్ రసా
ర్ద్రమ్మయి లోకము ముగ్ధమానసుల నాలాపింపు మీదివ్య గీ
తమ్మొ నందమయ ప్రపంచమున బాధాశాంతి గావించెడిన్ .

కలుషము — జీవితోజ్వల సుఖంబున నాకిక శాంతిలేదు సం
జలగనిపించు రక్తిమపసన్ క్షణకాలమె సౌఖ్యమెల్ల సం
జరులు ఘటించి స్వామికడసాగిలి ప్రమొక్కెద—కావ్యగీతిలో
కలదు చిరప్రమోదరస ఖండము—దానినెపాడి పోయెదన్.

ఈ విపులాబ్ధిమధ్యమున నేను భయంపడ ఘోరమారుతా
రావములం గలంగబడి ప్రాణమువాయెను గమ్యమైన నా
రేవు లభించుదాక బెదరింపులు సైచుచు కావ్యగీతి కా
నావగమింతు నాదు పయనమ్మనుకూలము సేయు దైవమున్.

కనుగొనుమిూ విశాలవనగర్భములోపల నెన్నిపూలు పూ
చినవో మరెన్నిపూయక నశించినవో జగతీ రహస్యముల్
కనుగొని పాడుకొందు చిరకాలము నేనిక కావ్యగీతిలో
మనసు ప్రశాంతమై సుకృతమార్గమునన్ పయనించుధన్యమై.

రాకలుపోకలే నెఱుగరానివి శూన్యగుహాంతరాళ ఘో
రాకృతితోడ భగ్నహృదయంబున కుందెద, నీశ్వరుండు తా
నైకనవచ్చి నాకభయహస్తమునిచ్చును కావ్యగీతి కా
కోకిల గానమాధురులకున్ మనసిచ్చి తరించిపోయెదన్.

హృదయముపండజేసి రుచులీనగజేసెను ప్రేమగీతి—నా
సదమల శాశ్వతానుభవ సారసుధామయ కావ్యగీతి మిా
పెదవిగదల్చి పాడుకొని విశ్వమునే పులకింపజేతునా
ఒదవిన భాగ్యమంచు నమితోన్నతసీమల సంచరించుచున్.

నిను రామచిలుక పోలిక
ననయంబును బాహుపంజరాంతర సీమన్
బెనిచితిని గాన శోకము
మన మవశముగాగ రగిలిమాడ్చును పుత్రా.

లేవుండబోతి నీవీ
లోకంబున మధురమధురలోలుప మతినై

నీకై ఫలవించుచు మి
థ్యాకల్పిత జగతి ప్రాకులాడెద పుత్రా.

నీగుణ కీర్తనముననే
దోగెద నానందగతి మధూదయ భూమిన్
తూగెదు నున్మాదభరా
వేగము సర్వంబునాకు ప్రియమో పుత్రా

జీవితము మహాప్రళయము
లో వేదనబొంది, తుదకు లోకాంతర పీ
ఠీవిలసన్మతియగు నీ
తో వసియించుచు నె శాంతిదొరకును పుత్రా,

మరణ పరివర్తనంబున
పరలోకగతుండనై యుపాసింతువు సు
స్థిరశాంతి నీదుకాంతిన్
పరిణామఫలంబు చిరతపస్సున పుత్రా.

8. చిఱుపాట

మునుపు వసంత కాలమున మోహన గీతికల ల్లుకొంటి, కో
యనె నొక కోకిలమ్మ హృదయంగమరీతుల— మెచ్చుకోలుగా
మనమున బొంగిపోతి మధుమాసమె క్రమ్మర వచ్చెగాని నా
మునుపటి పాటయే మఱచిపోయితి స్వామి క్రమక్రమంబుగన్.

మఱచి స్మరించితిన్ నిమిషమాత్రములో స్ఫురియించె తత్కృపా
భరమున సర్వమున్ పరమపావనమై ధ్వనిణే కృతంబుగా

పరవశభంగినా మధు రభావము పొంగుచు నీ నవీన వై
ఖరి నుపదేశ మిచ్చెద సగర్భితమై జగమెల్ల సోలగన్.

మునిజనవాస మిట్టిది, తపోవనభూమి స్వతంత్రభారతా
వనికి శుభోదయంబనుచు పాడిన నాటిఋపాట నీకృపా
యన మొనరించు కొందును నవాకృతితో పరతెంచి మద్గృహాం
గణమునకో ప్రభూపిలుపు కర్ణరసాయన లీలగ్రాలగన్.

---

9. భావకుసుమములు

(శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు గారి యింట జరిగిన ఒక వివాహ సందర్భమున వ్రాసిపంపబడిన పద్యములు.)

సిరులు శుభాశిషంబులును జేర్చి హృదంతరవీధి మోదీ సం
భరితముగా—తపోధనుల పావనజీవితముల్ ధ్వనింపగా
పరభృతగీతికా మృదులభంగి మనోహర వేద వాఙ్మయ
స్వరములు నూత్నదంపతులపై ప్రవహించెనుగాత మేదులై

అలమధుమాస రోచుల సముచిత గ్రీష్మసమగ్ర దీప్తిలో
జలద వినూతనద్యుతుల శారదకౌముదిలో, హిమంపు శో
భల శిశిరంబులోన పరిపక్వములై ఋతుధర్మముల్ మనం
బులు పులకింప దీవనలువోయునుగాత చిరంబువీరిపై

మ్రోగన్ మంగళవాద్యఘోషము మహామోదంబుగా మేళనం
బై గంభీరముగాగ వేదఘనమంత్రధ్యానంబు వైవాహిక
శ్రీగై నేసిన మాని కేతనముతో శ్రీకీర్తి దివ్యప్రభల్
తీగల్ వారునుగాత మీశ్వరకృపాకీర్తుల్ ప్రవర్షింపగన్.

---

10. ఉపాయనము

(మిత్రులు శ్రీ పుట్టపర్తిగారికి- అనంతపురములో వీడ్కోలు సందర్భమున)

తీయనిదో విషాగరస దీప్తివహించిన దేమొ జీవితా
ధ్యాయములో రహస్యములు దాపక జెప్పితి రెండుమూడు నా
ళ్లాయె సఖా! ప్రయాణమిక నాపగరానిది సెలవు పోయి రా
వోయి, నమస్కృతుల్, మఱచిపోక సుహృజ్జను లాప్తబంధులన్.

హాయిగ నా " షెనాలి " కవితా కృతి జెప్పితి, కాళిదాసులో
నీయనుభూతి నెల్ల రమణీయత బల్కితి కావ్యమర్మమం
దీయగ సర్వతోముఖమతిన్ కృషి సల్పితి వింకపోయి రా
వోయి నమస్కృతుల్ మఱచిపోక సుహృజ్జను లాప్తబంధులన్

ఏయుగమో తపోఘనులనే బ్రతికించినదంచు పూర్వమా
కోయిలపాడుకొన్నదొక కోమలగీతమటంచు మున్ను రా
మాయణ కావ్యమాధురుల మగ్నత గొల్పితి వింకపోయి రా
వోయి నమస్కృతుల్ మఱచిపోక సుహృజ్జను లాప్తబంధులన్.

నా యెదనే స్ఫురించె కరుణమ్ముగ నీ పరితాపమెల్ల, నా
రాయణ నీ తపోనియతులన్ ప్రభవించిన "దగ్నివీణ" పా
రాయణ సేయు నీ జగము రాకలు మానకుమింక పోయి రా
వోయి నమస్కృతుల్ మఱచిపోక సుహృజ్జను లాప్తబంధులన్.

11. ముక్తాదామము

గరళము త్రావి త్రావి కఱకైనది కంఠము శోకగీతికా
భరమె స్రవించు నందు, నెడబాటులు గల్గి కృశించిపోయి యో

ప్పరుసునఁ గోలుకొందు తుదివందనమో ప్రభూ!, తావకీన సం
స్మరణ సుఖంబుతో మరణసౌఖ్యముఁ గూర్పుము నాకు హాయిగన్.

పోయెన నీప్రసంగమును మోదముతోఁ ద్యజియించి, నీదు కం
దోయికిఁ గానరాక నను దుర్భరదుఃఖమునందుఁ ద్రోసి నా
తీయని భావవీధి కురిసిసినపు తుకు చన్న త్రోవలో
నే యిఁక రాను తండ్రి! కురియింపుము దీవెన లోకవంద్య వేల్మిడిన్.

సకలసుఖమ్ములన్ మఱచి సాకిన మాహృదయంబులందు ని
ష్పాకలు రవిల్చి రాగరసపూరితవిశ్వము మిథ్యగా—రసా
త్మకమగు జ్ఞానలోకమున ద్వారముఁ దీసి, రహాన భంగి దై
వికముగ జాఱిపోయె నరవిందకుమారుఁడు మాగ్గదర్శియై.

పరమగురూ, హృదంతర మపారమహోగ్ర విషాదభావనా
తురతఁ దపించుచున్నయది త్రోవలులేని యభాగ్యజీవి వా
తెర నమృతద్రవంబు చవి తీయదనంబునఁ దన్పుమోయి! నా
కరములు మోడ్తునొక్క స్మృతికావ్యము నీకు బహూకరించుచున్.

ఈ విరహాశ్రుజాలముల నేరి, మనోహరరీతి నొక్కము
క్తావిసరంబుఁ గట్టితివి తావకకంఠ మలంకరింతు నో
పావనమూర్తి!, నే నొకతపస్విని నీవిరహమ్ములో, కళా
జీవిని నీ చిరప్రణయచింతనలో విభిన్న యంబునన్.

ఇంత నిరాశతోఁ బలవరింతునుగాని, విధిప్రయుక్త సి
ద్ధాంతము లెట్టివో, యెఱుక దప్పనియామహనీయు లొక్క వే
దాంతులెగాక యెవ్వరికిఁ దత్త్వసమీక్షకుఁ జాలువారు లా
ద్యంతము శోకభారమున కాస్పదమౌయని జీవితంబులన్.

పాఱెంబుల్ విరమించునప్పుడు కుమారా! మేఘనిర్ఘోషముల్
వీనుల్ బ్రద్దలుచేసె, గాఢతమముల్ విశ్వోధి నిండారె, నా
లోనన్ దోఁచె భయంకరాకృతులు మార్మ్రోగించె దిగ్వీథులన్
శ్రేణుల్ గట్టిన వానకోయిలలు సారెన్ స్వీయ కంఠధ్వనుల్,

నాయుదరంబునన్ సుతుఁడవై జనియించినయొక్క యోగివే
మో! యరవిందపుత్త్రి! ననుఁబూని పరీక్షఁబసల్ప మత్స్పృహా
చ్ఛాయలలోఁ జరించితివి చాటుననున్న రహస్యమర్మమై
పోయినదింక నామనసు పోకడలే యొక భంగిమారెడిన్.

అమ్మా! నాయన! యన్నమాటలు త్వదీయాస్యమ్మునందుండి నే
త్రమ్ముల్ మోడ్చెడువేళ వెల్వడియె పుత్త్రా!, భావనావీథిలో
మమ్ముల్ దుఃఖనిమగ్నులన్ జలువు ప్రేమస్నిగ్ధముల్ గాఁగ దూ
రమ్మై పోయితి వీథరాస్థలిని భారంబోయి! మాజీవముల్.

ఆనందంబు నశించిపోయినది బిడ్డా!, జీవితంబెల్ల నే
వో నైరాశ్యమునందు మున్గినది, నాదుఃఖంబు ఘోరంబుగా
కానల్ పాలగునో కవిత్వము, తుదిన్ గావ్యార్పణల్ సల్పనీ
కై, నేనింక ప్రశాంతిఁ బొందెద సమగ్రంబొంద నాయాత్రయున్.

అధరముఁ జేర్చితోయి! యమృతాసవ మంచు క్షణంబులోన నె
వ్వైనమున మాఱిపోయి విషవీచిక లుద్భవమయ్యె నందు నీ
విధి చెయిదంబులన్ హృదయవీథులలోన సమన్వయింపుమో
మధురతకవీ! తృషార్తులకు మార్గముఁ జూపుచు శాంతి గూరఁగన్.

సడలిన రేకు లెల్ల నొకచాయకుఁ జేర్చి ప్రశాంతసృష్టికై
పచెదు వృథాశ్రమంబు హృదిభార మడంపగ లేని వెఱ్ఱి పో

కడ లివి నూను మోయుం!, రసగర్భితగాన మొనర్చి లోకనా
థుఁడు ప్రసరించులీలల యథోచితభంగులఁజాటి పొమ్మికన్.

ఆనందమ్మున సృష్టిమాధురులు నీ కాహ్వానముల్ సల్పు నీ
వీనైరాశ్య విషాదభావములలోనే క్రుంగిపోనేల? నీ
లోనన్ లాస్య మొనర్చునీశ్వరుని నాలోకించి నీవీణలో
నే నవ్యస్వర మష్పతిల్లినదొ నీహృద్వీధి నూహింప్రమా.

పారెడినిర్ఝరీ మృదురవంబులలో నవసాంధ్యరాగవీ
చీరమణీయవైఖరులస్నేహములో నిమిడింపుమోయి! నీ
తీరనికాంక్ష లెల్ల నొకతీయదనంబున రేకులెత్తు నీ
తీరము జేరవచ్చె గడ తేరుచు వచ్చె సముద్రయానమున్.

నీకవితాప్రవాహ మవనీస్థలి హద్దులు దాటిపోయె నీ
లోకమె వేఱు, నీమనసులో గలయూహలె వేఱు, ఒక్క బా
హ్యప్రకృతి యొక్క కావ్య మయి పల్కిన నీయిహలోకయాత్రలో
నీకను లల్లమూయుము మిక నిశ్చలభంగి తపోవనంబునన్.

---

12. సారస్వతేయులకు కృతజ్ఞత.

నాడు తావకాశీస్సుధానవ్యవర్ష
ధార గురిసిపోఁబెరిగిన తలిరుదీవ
నాడు కవితాకుమారి, యీనాటి కిదిగో
పూర్ణయౌవన లావణ్యములు దోలంక

సహజ లజ్జావిలాసముల్ సంచలింప
మీయెడ కృతజ్ఞతన్ దెల్ప నీయుదర్శ

నార్థమే తెంచి తిలకింపు డార్ద్రహృదిని
పల్లెలో బుట్టి పెరిగిన పడతి గాన

మధుర వాక్పరంపరలతో మనసునలర
జేయునో లేదో, తనదు హృత్సీమనెల్ల
నిర్మల ప్రేమభావనే నిండికొనగ
మీయెడ కృతజ్ఞతన్ దెల్ప మీదుదర్శ

నార్థమే తెంచె తిలకింపు డార్ద్రహృదిని
ఎంత రసభరితమొ, తనకెంత ప్రియమొ
స్వీయజీవిత గాథావిశేషములనె
చెప్పికొను నీమె, శాద్వల సీమలనుచు

సైకత ప్రదేశములు నిర్ఝరిణు లనుచు
కలవరించెడు నీమె నేమే కారణంబొ
మీయెడ కృతజ్ఞతన్ దెల్ప మీదుదర్శ
నార్థమే తెంచె తిలకింపు డార్ద్రహృదిని

13. నిర్యాణానంతరము

ఈ భరత భూమిలో
నీవు నాటినపైరు
నిలువునా పెరిగింది
నేత్ర పర్వంబుగా

కర్మ క్షేత్రమ నీవు
కదలి పోయిన పిదప—

ఈ యరణ్యంబులో
యేకాగ్రతను జెంది
నీవు సలిపిన తపము
భావ ఫలించింది

తాపసోత్తమ నీవు
తరలి పోయిన పిదప —

ఏకాంత వీధిలో
హృదయ వేదనకోర్చి
నీవు పాడినపాట
నిండినది జగమెల్ల

కవి కులోత్తమ నీవు
కడపదాటిన పిదప —

14. కవితపస్వి

పరిపూర్ణ జ్ఞానంబున
పరిపూర్ణానంద రేఖ బ్రదుకెల్ల మనో
హారమై యొక జపమాలా
పరమ స్నేహమున కవితపస్వి సుఖించున్.

ఏకాంత వాసమున ప్రే
మాకృతి బొలుపొందు సృష్టి మంజులభావ
శ్రీకలితుడగుచు కవితా
పాకంబున బడిన కవిత పస్వి సుఖించున్.

నేత్రములుమోడ్చి హృదయ
క్షేత్రము నాధ్యాత్మికమున గీల్కొలిపి పురా
యాత్రా సుకృతంబున తా
పత్రయమున్ విడిచి కపి తపస్వి సుఖించున్.

---

15. నందన

ఎందాక నీపాట
హృద్యమై ప్రాకింది
కోయిలా
మాధుర్య మందులో
మగ్నమైనందుకా?

ఎందాక నీకీర్తి
తెగబ్రాకి పోయినది
మావిమొగా
పరిమళము నీనుండి
ప్రసరించినందుకా?

ఎందాక నీపేరు
ఇలమారు మ్రోగింది
నందనా
సుగుణంబు నీలోన
చూపట్టినందుకా?

స్వర్గద్వారము

(పూర్వఖండము)

---

1 ఆంధ్రమాత

నిరీక్షించితి నా హృదంతరములో నీ తేజ మిన్నాళ్లుగా
సాక్షాత్కారము జెంద నేను తొలియాశావల్లరుల్ పూచె, మా
కక్షీణంబులు తావకీన కరుణాకల్లోలి నీ ధ్యానముల్
ప్రక్షాళింపవె మా మనోమలిన మంబా, ఆంధ్ర తేజస్వినీ!

మాతా, సుందరభావ మందిరములన్ మాయున్కి సుస్వాగతో
పేతంబౌ మృదుకంఠమెత్తినిను సంప్రీతిన్ సమర్చింతు మీ
ప్రాతశ్శోభలు సస్మితాననముపై ప్రాకన్ శుభాశీస్సుధా
పూతంబౌ కరమెత్తుమింక కవు లామోదింప నాంధ్రావనిన్.

తల్లీ, రాయలసీమపల్లియల నాంధ్రీత్వంబె రాపాడు, రే
లెల్లన్ విందుడు తందనానపదముల్ విన్పింప, పల్నాటి వీ
రోల్లాసంబుల కావు దంపతులు, బాష్పోద్రిక్తులై పోమ రే
తల్లీలామయ జీవితంబులను నిత్యంబున్ ప్రసాదింపవే.

విజయనగరాంధ్ర శిల్ప ప్రవీణతలను
అల్లపెన్గొండ ద్రాక్షాలతాలయముల
నా మధురకావ్య వల్లకీనాదమును
అమృతకళ చింది పోషింపు మాంధ్రజనని!

సురభిళమయి, నవశోభా
కరమై, ధర్మప్రసూన కలితంబై, భా
సురజాత్యభిమాన ఫలో
త్కరమయి మా తెనుఁగుతోఁటల కన్నులు దనుపున్.

ఓ యాంధ్రజనని, స్వర్గ
ప్రాయంబై తెలుఁగుభూమి పరిసరరాష్ట్ర
శ్రేయంబుల నార్జించుచు
హాయిగ మనవలయు వేల్పుటనఁగ జగముగన్.

2 రాజర్షి

అదె తరంగ ఖురోద్ధూతమైన ధూళి
యెగసి నలువలంకులఁ గ్రమ్మె గగనవీధి
అంతలంతల వినవచ్చె నశ్వహేష
తనకు నిరుపార్శ్వముల సైన్యతతులు నడువ
నడుమ ధవళాశ్వమెక్కి, దిక్తటుల నించి
ప్రభలు వెలుఁగొందఁగా ఖడ్గపాణియగుచు
రాజ్య విస్తరణాకాంక్ష రవులుకొనఁగ
అల విపక్ష చమూ సమూహములు చెదర
కదియుచున్నాఁడు మన యశోకప్రభుండు
లీలఁ గబళింపఁ దలఁచి కళింగసీమ

కలియఁబడి సైన్యములు రెండు కదనభూమి
ఘోరయుద్ధప్రకార సంకులముగాఁగ

శీర్షములు ద్రుంచి శత్రుల శ్వాసయు సైన్య
ములు జయధ్వానములు సేయఁగా — కలలుగన్న
నృపతి - తెలియఁడు పరిణామ మెట్టులగునో -
కదియుచున్నాఁడు మన యశోకప్రభుండు
లీలఁ గబళింపఁ దలఁచి కళింగసీమ

నడచు మార్గమునకు ఇరుగడల నంచు
నందుఁ బెనగొన్న తీవ లల్లంతసాగె
హైందవ ప్రభు శోభిక లలుకునట్లు -
తరువు లిల రాల్చె పూలు మొత్తములుగాఁగ
హైందవప్రభు జయలక్ష్మి హాసములు -
యుద్ధభటు లార్వ, కేకలుజ్జ్వాఁత లూఁచి
యాకసపు నెల్ల దిగలాగినట్లుగాఁగ
రాజ్య విస్తరణాకాంక్ష రవులుకొనఁగ
కదియుచున్నాఁడు మన యశోకప్రభుండు
లీలఁగబళింపఁదలఁచి కళింగసీమ -

జరిగిపోయిన దారుణ సంగరమున
అట్టె హతమైన శత్రుసైన్యములఁ జూచి
వారి రక్తధారల నిజబాష్పవారిఁ
గలిపి, హృదయంబు మాఱ నిశ్చలతఁ గూరి
'జీవితంబున యుద్ధంబుసేయ' ననుచు
తీవ్రతరమైన భీష్మప్రతిజ్ఞఁ బూని
కదలుచున్నాఁడు మన యశోకప్రభుండు
మరల దరిశింప సువిశాల మగధసీమ.

ఏమి యబ్రింబో యియ్యది ఎంతలోన
హృదయ పరివర్తనముగల్గె నితనియందుఁ
గావికుబుసంబు దాలిచె కర్ణపథము
నందు బౌద్ధ బోధామృతమ్మనుభవించె
ఛాత్రులను బంపె పెర దేశముల కెల్ల
విశ్వసించిన మతము వ్యాపింపఁజేయ -
కదలుచున్నాడు మనయశోక ప్రభుండు
మరల దర్శింప సువిశాల మగధశిను -
అతుల భారతవీర, ఘోరాతి ఘోర
శత్రుభయదంబు, దుర్నిరీక్ష మ్ము హృదయ
సంగరతలంబు, వైరాగ్య శాత ఖడ్గ
మెత్తి కాముండు, క్రోధుండు, నీ ప్రలోభ
మోహ మదమత్సరుల, మోద పూర్ణమతిని
నణచి వైచితి—నీదు రాచరిక మయిన
ధర్మమునకోడి జన్మ సార్థకము గాఁగ -
ఓయి రాజర్షి, శాంతి శోభాయుతమ్ము
భరత ఖండమ్ము, నీ దివ్యపాలనమున

3 సంయుక్త చేటిక

నామృదుహస్తముల్ నలిగె, నైనను, నీశ్రమ కెల్ల నోర్చి ము
క్తామణులెల్ల నేర్చి, యొకదామముగూర్చినదాన. దీనినే
ప్రేమతపస్వి కంఠమున బెట్టుదువో, జగమందు నన్యశో
భామయు లెవ్వరీచెలువ ప్రాయమునందను చూఱనాడగన్.

ఈసౌందర్యము దైవదత్తమయి నన్నీచింతలోముంచె, నా
కీసౌందర్యమె లేకయున్నయెడ, లేదీకాంక్ష నాయందు, లీ

లాసంధ్యాసతి చందమామ కవుగిళ్ళంజేర్చి యోలార్చిన
య్యో, సంయుక్త మనోజ్ఞజీవిత సుమం బూగింతువే తుమ్మెదా!

మాసంయుక్త స్వయంవరం బనుచు ప్రేమం జాటగా బంచె తా
నీసర్వంసహా యెల్ల నాజవకుఁ డీ యేతెంచు రాజన్యులం
దేసాంగత్యము జేతునో, తలఫులెన్నేతోచి యీనాఁడు నా
లో సంతాపము గూర్చుచున్నయవి చాలున్ యౌవనాయాసముల్.

హృదయంబంకితమిచ్చి కొంటినిగదే, పృథ్వీధరాకాంతుఁడీ
యఁడన్ నాకులభింపఁడో, జనకుఁడేలా యింతవిద్వేషమున్
పాదలంజేసెనో నామనోహరునిపై ముత్యాలహారమ్ము మా
రదో నా తీవ్రతపస్సులో, నిక యపూర్వంబక్షమాలాకృతిన్.

ఎంతలుసేసెనేవిధి, మదీప్సితమంతయు వమ్ముగాఁగ జ
న్మాంతర పాపకర్మ ఫలమంచుదలంచెద, లోనియాస, శు
ద్ధాంతసఖీజనంబునకు దాపక చెప్పితి నెన్నిమారులో,
కాంతలు భారతావనినిగాక పతివ్రతలెందు గల్గిరే?

మనదేశమ్ముపయిన్ చమూవితతితో మామూదుగోరీ, క్రుధా
కనదుగ్రాక్షులు విప్పిచూచె-నెపుడైక్యంబేర్పడున్ హైందవా
వనిలో రాజులకెన్నడభ్యుదయ దివ్యానందమున్ గూర్చి ప్రా
క్తనధర్మంబులు మ్రోగునో తరగలై కాలప్రవాహంబునన్.

4 విపణీవీథి

రారండు రండు రండోయి జనులార
రత్నాలు-వెల గలుగు రత్నాలు-నూత్నమౌ రతనాలు

వాసి వన్నెయు గలవి–రాసులుగ బోసితిని
హారాలు గట్టితిని–మీరు కొనరండోయి

విపుల గీర్వాణాంధ్ర విపణి వీథులను
వెల గల్గు రత్నాలు తల మానికములు
రండు రారండు రారండోయి జనులార
మీకు నచ్చినవాని మీ రేరికొనుడు
ఆదికవి మునిచంద్రు డయ్యె వాల్మీకి
తొలుసారి సృష్టి, వెన్నెల లిండు రాసాడు
హారచ్యుతంబైన యట్టి సన్మణుల
నేరి కూర్చిరి మరల నెన్నొ హారాలు
అమృత ద్రవంబులో నద్ది తీర్చినవి
రామాయణాఖ్యమ్ము రత్నహారంబు

మును శకుంతల యందమున కనుగుణముగా
కాళిదాస కవీంద్ర కల్పితంబగు నిద్ది
శాకుంతలము పేర సరసమైనది దీని
రత్నహారము గాంచి రసికలోకము మెచ్చె
రారండు రండు రండోయి జనులార
తుల లేని రత్నాలు–వెల గలుగు రత్నాలు

ఇది చిన్ని హారంబు హృదయంగమంబు
ఖండ ఖండాంతర ఖ్యాతి గడియించె
కాళిదాస కవీంద్ర కల్పితంబిదియు
ఒక యక్షకాంత బహిఃప్రాణమైన
యీ రత్న హారమ్ము–ఎవరి కిష్టంబో

మేఘ దూతంబను మేలి నామంబు
నలిపివేయకుడు చేతుల దాకి దాకి
వెలయిచ్చి కొనరయ్య విశ్వమోహనము

పవితంబున మంచి ప్రఖ్యాతి గన్నాడు
భవ భూతిచేతిలో పరిపక్వ మొందినది
రామ చరితము పేరి రత్నాల హారంబు
కాంచి కన్నీటితో కడిగివేయగ గలరు
రారండు రండు రండోయి జనులార
సంస్కృతోజ్జ్వలమైన స్వర్ణహారము కొనగ

క్రొత్త సోకడలెల్ల కుదురుకొన నిర్మించె
దిజ్నాగ కవి కళారక్తి దిక్కుల కెగయ
కుంద మాలిక పేర కొమరారు హారంబు
భావ రత్నప్రభా భాసమానముగాగ
రండు రారండోయి రండోయి జనులార
మెరుగైన హారంబు దొరకదీ హారంబు

రతనాల ప్రేమించు రసికు లెవ్వారో
రతనాలు వెలగట్టు మతిమంతు లెవరో
రండు రారండు రండోయి జనులార
అలమయూరుండు సూర్యారాధనమున
శతరత్న హారంబు సంధించినాడు

పేటి కాంతరమున ప్రియము గొల్పెడిని
యీ నవోషః కాంతి మెరుగరోయెపుడు

భట్ట నారాయణ ప్రతిభాకృతంబు
వేణీ సమాఖ్యా నివ్వెర గొందజేయు
ద్రౌపది మును దాల్చు రత్న హారంబు
విమల మానసు లున్న వెలసేసి కొనరే

కళల నారాధించు లలిత హృదయుల కొరకు
పురుషులకు పొలతులకు పొలుపొందు రత్నాలు
కమనీయ మాధురీకలిత మైనవి కొన్ని
విమల సౌందర్యంబు వెలిగ్రక్కు, నొక కొన్ని
నన్నపార్యుడు సుధా నవ్య కాంతులు జిలికె
భారతంబను పేర బరగు హారంబు
అందాల లోతుల నందె వేసిన చేయి
ఈ హార నిర్మాణమే కోరి కావించె
తిక్కనార్యుని భావ దీప్తులం దెగ్రాకె
శంభుదాసుడు కొంత సమకూర్చె నిందు
కొనరారె కొనరారె కొనరారె దీని-

హిమగిరి సానువు లెల్ల శోధించి
అమలిన రత్నంబు లల్ల సేకూర్చి
పెద్ద నార్యుడు కళావిభవంబు దోప
అల వరూథిని హృదయము ముద్దుపేర
దివ్య దామంబుగా తీర్చి తిద్దినది
రండు రారండు రండోయి జనులార
రత్నాపణంబుపై రక్తి మానకుడు

దేవముని చేతిలో దివ్య కీర్తనములో
పరిపూతమైన దీ భవ్య హారంబు
ముక్కు తిమ్మన ముద్దు ముద్దుగా సమకూర్చి
పారిజాతము పేర పలువుర మెప్పు
బడసిన హారంబు ప్రజలార కొనరె.

ఇవి రత్నరాసు లిందేరి కొనుడయ్య
వేమనయోగి పవిత్ర హస్తమున
యేర్చి కూర్చిన మణు లెవరు గోరుదురో
స్వచ్ఛమై వెలుగొందు స్వప్రకాశమున
రండు రారండు రండోయి ప్రజలార
వెలలేని హారాలు—తులలేని రత్నాలు

5 నా ప్ర భూ

వలదు మనోజ్ఞహర్మ్య సుఖవాసనలెవ్వియు - జీవితంబులో
తలపునలేని సౌఖ్యములు - త్వత్కరుణారస వాహినీసము
జ్జ్వల మధురాంబు పానములు సల్పెదు చిన్నకుటీరసీమ, నీ
చెలిమికి నాదుప్రాణములు సిద్ధముచేసితిరమ్ము నా ప్రభూ!

ప్రేమయొకండె నిన్ను వలపించెడు వస్తువటంచు నాదు హృ
త్సీమకు దోచిపోయినది, తీయని నాయనుభూతి యెల్ల నీ
ప్రేమకు ధారవోసితిని, రెక్కలు విచ్చిన పక్షిగాగ నా
ధామము చెంత వ్రాలుదుగదా, క్షణమాత్రములోన నా ప్రభూ!

అల్లన కంఠమెత్తి ప్రియమారగ బిల్చిన, నాస్వరంబుతో
పల్లవితంబుగా మృదుల భావనలన్నియు గుర్తువట్టి నా
యిల్లనివత్తు విమ్మోడకు నెయ్యోడకుం జనవింక, నేను పూ
వల్లరి, నీవు వృక్షమవు ప్రాకెద నీమది యెల్ల, నాప్రభూ!

ఎన్నడు నీవులేవో, భువినెందును నేనును లేనుగాన, నా
కున్న సమస్త మీ పోకడపోయను వెట్టియె నాదిగాన, నీ
చిన్నెలు లేని నాబ్రతుకు చేదయి తోచునుగాన, నన్ను నీ
కన్నుల కౌగిలింతకడగా నొసరింపగరమ్ము నాప్రభూ!

నీ పోక బాటసారివయి నిల్తువు నా గృహసీమ చెంత సం
ధ్యావిపులాంధకారముల నక్కట - ఆకలిదప్పి దీర్చి నీ
తోవకు చల్దిగట్టి పరితోషమునన్ పయనింపజేతు మ
ద్భావ పరీమళంబు దనుపన్ తొలివెల్గులలోన నాప్రభూ!

---

6 సృష్టిమర్మము

ఈ వనాంతరసీమలో నెదిగియున్న
పాదపములందు కొన్ని నిష్ఫలముగాగ
కొన్ని ఫలపూర్ణములుగాగ గోచరించె
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

కూడబెరిగిన తీవెల కొనలయందు
ఒక్కనన యందమొలికించు, నొక్కపూవు
క్రనులుపండువు సేయదే కారణంబొ
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

మాతృగర్భంబు నందొక్క మనుశతోనె
జననమొందిన సంతానమున నొకరికి
కనులు, అంధత్వ మొకరికి నునిచినావు
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

అభిజనమువీడిపోక సుఖానుభవము
పడయుచున్నాఁడొకండు, పరివాసి యొకఁడు
హార్మ్యమున నీతఁడు-గుడిసెలయందు వాఁడు
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

ఆరజల్లిన గింజలు నాశ్రయించి
గఱులునాస్చుచువచ్చె ఖగద్వయమ్ము
ఒకటితినిపోయె, వేఱొకటుఱకబోయె
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

ఇలను సంసారభారమ్ము తలనుదాల్చి
సేయుచున్నవాఁడొక్కఁడు జీవయాత్ర
చేతధరియించె సన్న్యాసి శిథిలపాత్ర
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

పయన మొనరించుచున్న యీపాంథజనులు
అడవి నడువీధిలో ప్రవాహమునబడిరి -
ఒకఁడు దరిజేరె, అసువుల నొకఁడువాసె
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

క్రమ్ముకొనివచ్చు గాఢాంధకారమందె
నడకసాగించు నొక్కఁడు జడియబోక

పండువెన్నల నొక్కఁ డేడ్వంగసాగె
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

గాఢనిద్రా సుఖంబున కనులుమూసి
గుఱకవెట్టెడు నిరుపేద తరులనీడ,
రేయిజాగరణముసేసె శ్రీయుతుండు
సృష్టిమర్మంబ లివి బోధసేయుమయ్య.

అమృతమయభాండ మబ్బిన యతఁడొకండు
పూని త్రాగెడుచో నొల్కఁబోసె నొకఁడు
ఒలికిపోయిన మధువు శిన్నెలకునించె
సృష్టిమర్మంబులివి బోధసేయుమయ్య.

7. వెఱ్ఱిపాట

వెఱ్ఱిపాటల నే నాలపింతు ననుచు
కలవు బంధుకోట్లు పిచ్చిపోకడలె యనుచు
నవ్వుకొను లోకమునకు వందనము లిచ్చి
స్వామి, నినుగూర్చి మాటికి పాడుకొందు.

ఈ కవిత్వపు పిచ్చి నా హృదయసీమ
పరిణతి వహించుకొలది, దుర్భరదురంత
వేదనామలీమస మగు విశ్వమందు
వెలుఁగుదారుల కపలియంచుల జరిఁతు.

భావనోన్మాదమో, ప్రేమభరమొ తండ్రి!
పాడుకొనుచున్న నా చిన్నిపాటలోన
కాంచుచుందును నీ నాట్యగతులయందు
చిత్తె మలరించు ప్రతిభావిశేషమ్ము.

8. నవ్య సందేశం

ఇచ్చినది నాకెల్ల
పుచ్చుకొంటివి స్వామి
ఏ నొకడె మిగిలితిని
ఇలకు భారంబుగా
ఆకలి దహిస్తుంది
అమితమైనది దప్పి
ఆక్రందనంబులో
అల్లాడినది జగతి
పుచ్చుకొంటివి స్వామి
ఇచ్చినది నాకెల్ల.

ఇచ్చితివి నాకంచు
నెడద బొంగితినప్డు
పుచ్చుకొన్నంత నా
పొలుపు దూలినదిప్డు
ఈ చేతలకు నర్థ
మెవరు విరిచేవారు
నాటికీ నేటికీ
నవయుగంబుగమారె.

నవ సందేశ వీ
ణానాద మాధురియె
నా హృదయమెల్లెడల
నాటుకొని పోయింది
పుచ్చుకొన్నది మరల
ఇచ్చి పోదువు స్వామి
తెచ్చినది నీ కంచు
తెలిపిపోదువు స్వామి.

---

9. గురుస్మరణ

కరుణావాహిని నీకనుంగవ సమగ్రస్ఫూర్తిశోభిల్ల, పెం
దెరలో చీకటిలోనటించు మదికి తేజంబు గల్పించి నా
చిరు ప్రాయంబున త్రోవసూపిన నినున్ సేవింతు నాభక్తి త
త్పరతన్—ప్రాథమిక ప్రసిద్ధగురుదేవా, నానమోవాకముల్.

పరమార్థంబులు సృష్టిలోగలపి నవ్యాధ్యాయముల్ విప్పి, య
క్షరముల్ నేర్పితి: భావిజీవితశుభాశంసల్ ప్రవర్షించునీ
కరకంజంబులలో సుధారసమువాకల్ వాగులై పారె, నీ
వరముల్—ప్రాథమిక ప్రసిద్ధగురుదేవా, నానమోవాకముల్.

తరుణార్కుం డుదయించువేళలకు నిద్రామాంద్యముండోఁచి, చె
చ్చెర నే తెంతునుపాఠశాలకు భవత్సిద్ధాంతముల్ దాట నె
వ్వరికింజెల్లును; నీవునేర్పినది సర్వస్వంబు నే నేర్చితిన్
త్వరలో—ప్రాథమిక ప్రసిద్ధగురుదేవా, నా నమోవాకముల్.

హృదయక్షేత్రములో న
మ్మృదమున నీవిడినపైరు పోఁబెరిగి ఫల
ప్రదమయ్యె నేను నీమృదు
పదసీమల వ్రాలిపోదు ప్రాథమికగురూ!

రమణీయదివ్యబోధా
క్రమశిక్షల మేలుకొల్పి కరుణింపగ, త
త్త్వము నెఱిగితి మీకడ నా
శ్రమవాసమునందువోలె ప్రాథమికగురూ!

నందన భావమ్మున మి
న్నందగ జేసితివి తండ్రి, యభినవకళికా
బృందము తలసూపెను హృది
వందనశతములు—నమోస్తు పరమగురువరా!

10. స్వర్గీయ రాయలసీమ చిత్రకారుడు

(శ్రీ సి. యన్. వెంకటరావు గారు పెనుగొండ)

ఉ॥ యాత్రముగించి యీజగతియందు మించితివయ్య పావన
క్షేత్రము నెన్నడో, కళలు జిమ్మువుతావక దివ్యభావనా
నేత్రములింక, నీహృదయ నిర్మలతన్ దలపోసి లోకమో
చిత్రకళా విశారద! రచించెను మాటికి కేలు మోడ్పులన్.

మ॥ అల పెన్గొండనివాసులై, సుకవితావ్యాసంగముల్ సల్పి పె
ద్దలు మున్నేగిరి-అల్లసాని పెనిచెన్ ద్రాక్షాలతల్, పారిజా
త లతాంతంబుల ముక్కుతిమ్మన లసత్సౌరభ్యముల్ నింపె రా
యలు పూజింపడె ద్రావిడీ మధుర కన్యాముగ్ధ సౌందర్యమున్.

మ॥ అల పెన్గొండ నివాసినై యచటి శైలాగ్రంబులన్ మేఘ మా
లలసౌందర్యముజూచి చొక్కితివొ, తత్ప్రాంతంబులన్ పూచు పూ
ఫులకున్ చేతులు మోడ్చి మ్రొక్కెదొ, తపంబుల్ సల్పెదో పొంత ప
ల్లెల వాసించు సుగాలికన్నెల కళాశ్రీలన్ పరిశంసించుచున్.

మ॥ ఎటులీ, భారతభూమి నిన్నెడసితో మెత్తున్ విషాదార్తి, వేం
కటరాయాగ్రణి! నీయశోలతిక లింకన్ ప్రాచ్య పాశ్చాత్య ది
క్తటముల్ ప్రాకినవెంత ధన్యుడవొ! పూతంబైన నీ, సేవలో
నటనంబాడిన భావనాబలము సంధానించు శాంతిప్రభల్.

ఉ॥ జీవిత మంతరాయములజిక్కి కృశించు కొలంది, నీ కళా
సేవ ఫలించి పోయినది చేరువ నీ పొదరిండ్ల ముండ్లలో
తీవలు ప్రాకిపోవు ప్రకృతిన్ దలపించుచు, చంచలాలతల్
ప్రోవులుగట్టి నిల్చినవి పూర్వము నీ రచనానుభూతిలోన్.

మ॥ నిను పౌరాణిక వృత్తముల్ కలపగా, నీచిత్తమానంద భా
వనలో దేల్చగ నిర్మల ప్రకృతిశోభల్ చిత్రనిర్మాణ కా
రణదక్షంబగు నీదు హస్తము చెమర్చన్ బోలు, నీనేత్రముల్
పరిణామాశ్రుల్ గురియింపబోలు, తలపుల్ తాదాత్మ్యమున్ బొందగన్.

మ॥ రతనాలెన్ని యడంగిపోయినవొ యాంరా, ధాత్రిగర్భంబునన్
వెతకన్ జాలిన పుణ్యుడెవ్వడొ, కళా విష్కారమున్ జేయ నీ
బ్రతుకే నల్వదియైదు వత్సరములన్ భాసించె, నీమూర్తి చి
త్రితమై పోయిన యాత్మలన్ మరల నుద్దీపించునే తత్ప్రభల్.

ఉ॥ రాయలసీమలో మ్రుమతరంబగు నీకళ యస్తమించ నే
డీమొక శిల్పకుండు. గళమెత్తి మహోగ్రత నేత్రు రయ్యా, ఏ
చాయల శిష్యవర్గములు శాంతి వహించితి వెందు, రమ్ము నా
తీయని గీతిలో స్మరణ దీప్తులు రాల రహస్యభంగులన్.

11. గం జి కేం ద్ర ము

కనుడోయీ యిట గంజికేంద్ర మిటు లాకర్ణింపు డాకొందన
ధ్వని హస్తంబులు మట్టి పాత్రలు వహియించన్ దీనభావంబు లా
ననసీమన్ రహియింపగా ముసరుచున్నా రెంత దారిద్ర్య మీ
జనతన్ మ్రింగగ వేచియున్నయది దుష్కాలంబు ప్రాపింపగన్॥

ముదుసళ్ళు, స్త్రీలు పురుషులు
పెదవులు తడియారు చంటిబిడ్డలు మెయిప
య్యెదలేమి సిగ్గు మరచిన
సుదతులు గలరిందు, తుదకుపోలి నడచుచున్

పరిశీర్ణంబులో, అగ్ని కాహుతులో, లేవా వీరికిన్ మున్ను కా
పురముల్ సేసిన పూరిపాకలు లవంబున్, కూలి ధాన్యంబు లి
వ్వారో రైతుల్ దగగొన్న వీరిగని పాపం బంచు నే యమ్మయున్
కరుణన్ బిల్చి జలంబు గ్రోల్చదో, మహోగ్రింబయ్యె నే దేశమున్

చెఱువుల్ నిండినచోట, సస్యము శుభశ్రీ వెల్గు నచ్చోట సువ్వార
ధర్మంబులు గల్గుచోట సవరింపన్ రావె దైవంబ, ఈ కొఱ
ప్రాణంబుల నున్నవారి బ్రతుకుల్, కూడిచ్చి నీరిచ్చి సోదరులారా,
బ్రతికింపు ధాత్మసములన్ తత్త్వజ్ఞులై మీరలున్॥

క్రనులే కానగరాని యంధు డొక డీ ఘంటా పథంబేగు, తీయని।
యిల్లాలి కరంబు నూతగొని యీ యన్యోన్య భావంబు ప్రాక్తన।
దాంపత్యము భావలోకమున నేకాంతంబుగా జూచి, పూచిన।
గీతంబులు చల్లరా సుకవి, నీచే బండు సర్వస్వమున్॥

12. నమస్తే

రమణీయంబులు శృంగమాలికలు, నేత్రానంద సంధాయి వ
ప్రిము, నానా తరువాటికల్, ప్రకృతి సౌభాగ్యంబు పొంచిన
లము పోషించిన వైభవంబేదియొ పిల్వన్, నాదుడెందంబు భ
క్తిమయంబై పులకించుచున్నది నమస్తే దివ్యగిర్యగ్రణీ!

కల్యాణదుర్గ పురమున
కల్యాణ సమంచితంబుగా నెలకొని కౌ
శల్యంబు నెరపుచుంటివి
కల్యాణ గిరీంద్ర, నీకు గావింతునుతుల్.

గగనంబంటెదొ యంటవో హృదయమార్గంబంటె నీశోభ, నే
రుగ దూరంబుననుండి చూడదగు నీరూపంబు, ఏమౌని నీ
దు గుహాగర్భములో తపోనియతి లోతుల్ గాంచె నాధ్యాత్మిక
ప్రగతిన్ జాటెడు నీగభీరత, యహోరాత్రంబు భూభృన్మణీ!

13. సంక్రాంతి కన్యలు

వింతగ పూచెకన్నులకు విందుగ గుమ్మడిపూలు, పల్లెలం
దెంతటి రామణీయక మొ — యిచ్చట నుయ్యెలలూగి యివ్వనీ

ప్రాంతములందు నాడు కోనవచ్చిన కన్నెలమంద హాస సం
క్రాంత మనోహరత్వము పురాది వసంబులనాన గొల్పెడిన్.

ఎంతముదావహంబగుచు ప్రేక్షకులన్ దనియింపసాగె సం
క్రాంతి దినోదయ ప్రకృతి, కన్నెయె కర్తృక స్వీయసత్కళా
కాంతుల నారజల్లి చిరకాలపు టాంధ్ర తపస్సు పండిన
శ్లాంతయు ముగ్గుదీర్చి. కనుఱెప్పలు వాల్పక చూచునందమున్.

ఒకయూడేరిన కన్యకామణి, పరిభాతోద్యచ్ఛి రస్నాత, సూ
ర్యకరాళిన్ నిజనీల కుంతలము లారన్ వైచి, పూజా పరిసూ
నకముల్ పళ్ళెరమందు బోసికొని బృందన్ జేరియర్చించు, గా
నకళాగర్భముజీల్చి తెల్గునుడు లందంబుల్ ప్రవర్తింపగన్.

ఒక పేదయింటి బాలిక
మొకమంతయు కనులుగా పరిమోదించి. రసో
త్సుకయయ్యె నవ్యవస్త్రా
దికములు సంక్రాంతి పర్వదినముల గనుచున్.

ఈనవ్యాంధ్ర సుపర్వవాసరము లిట్లేతేర, ప్రాచీన లీ
లానై పుణ్యములన్ స్మరించుకొని బాలల్కూడి నిత్యోత్సవ
శ్రీనాట్యంబుల దేవకన్యలు వోలెన్ తేజరిల్లన్ పరిభూ
తానందాభ్యుదయంబులన్ తెలుగు ప్రాంతంబెల్ల శోభిల్లెడిన్.

---

14. సందేహము

హారాలు గూర్తునా
పారబోయుదునా

హృదయార్ణవము నుండి
వెదజల్లబడు చుండె
అన్నియూ రత్నాలె
అన్నియూ రత్నాలె
రమ్య హార్మ్యములోని
రమణిచేతుల బడునో
పూరిపాకల పేద
రాలికే దొరకునో.

హృదయ వనిలో నుండి
వెదజల్ల బడుచుండి
అన్నియూ కుసుమాలె
అన్నియూ కుసుమాలె
ఆసలే లేని స
న్యాసి యడుగుల బడునో
అవని పాలించునా
యధిపు మెడలో బడునో

పారబోయుదునా
హారాలు గూర్తునా

హృదయ గర్భమునుండి
వెదజల్ల బడుచుండె
అన్నియూ గీతాలె
అన్నియూ గేయాలె
ఆకసంబున చుక్క

లంటిమా యంబగునో
కరుణగల నాస్వామి
కన్నవీధుల బడునో.

హారాలు గూర్తునా?

15. తెలుగు శిల్పి

ఎవ్వరీ శిల్పకళల సృష్టించినారొ
కొమరుగులుకు నాగార్జున కొండలందు
సాత్వికానంద రసధుని, చతుయుగము
నందు స్రవియించు, వదన శోభాతిశయము
తపము సూచించు, మధుర శాంతతన దించు
ఓయిశిల్పి, నీజీవితాధ్యాయ మెట్లు
గడచె, కడుపునిండుగ బువ్వగలిగెనా, దు
రంత దారిద్ర్యబాధ నిన్నలమికొనెన
విశ్వమోహానమగు దివ్యవిగ్రహముల
చరమ జీవితమెల్ల దాపరిక మిడితి.

కవితయన చిత్రకళయన్న గానమన్న
నాట్యకళయన్నచో మహానంద మొందె
లలితకళలందు హృదయ మర్పణముసేసి
ఆవరించిన కాలము లంతరించె
ఈ కళారాధకుల ఋణమెపుడు తీర్చు
కొనునో, భరతఖండము — విశ్వజనని మూపు
లెపుడు ప్రసరించునో వీరి యెడలతండ్రి!

స్వర్గద్వారము

(పూర్వఖండము)

16. ప్రకృతి సందేశము

—o—

స్వామి వచ్చునటంచు సందేశ మిచ్చి
ప్రేమంపుదూతిక ప్రియ మొనరించె
"ఉపకార కృత్యంబు నొనరించునీకు"
"నెపుడు కృతజ్ఞతయే జెప్పికొందు"
అనుచునా చెలికత్తె నవ్వలికనిపి
మనమెల్ల ప్రణయైక మగ్నమైపోవ
ఉద్యానవన విహారోత్సుకత్వమున
సద్యోజనిత భావ సంభ్రమంబలర
కుసుమాపచయమున కొంతకాలంబు
మసలి యాతోటలో — మంజులసాంధ్య
కాంతులాకసమున గలిసిక్రీడింప
చెంతనా గృహసీమ చేరబోయితిని.

నానాథుడే తెంచు నాగృహంబునకు
ప్రాణనాయకుడు, నిర్భరరాగ శీలి
నవనవానంద సంధాయ కుండతడు
ప్రవిమల సౌందర్య భావతత్పరుడు
నాయందు గల్గుగుణ ప్రకరణంబె
తీయని భావానా దివ్యమార్గంబె

ప్రాణనాయకునందు పరిమళించెడిని
నానాథుడే తెంచు నాకోసమనుచు
కోరికపై కోర్కె కొండలపరుప
కాఱుచీకటి గ్రిమ్మ కడలెల్లముంప
విజన ప్రదేశంబు వెదకి వేచితిని
నిజము — పూర్వపుణ్య నిచయంబు పంట

చంద్రబింబము దోచి చంద్రికల్ బరపె
సాంద్రమేఘము నిజచ్ఛాయలో ముంచె—
ఖగరుతంబులు చెట్లకలకలబల్కె—
గగనంబు స్నిగ్ధనీలిత్వమై పొల్చు
తళతళ వెలుగొంది తారకాసమితి
తలదాచె రోదసీతల గర్భసీమ —
నానిరీక్షణములో నయనముల్ వాచె
ప్రాణనాయకు జాడపరికింపనైతి.

గాఢనైరాశ్య భగ్నాంతరంగమున
మూఢభావములోన మునిఁగిపోవనో
ప్రకృతి సందేశైక పారవశ్యమున
సుకృతాత్మనై నేను సొక్కిపోవలెనొ
ఓనాథ నాకూర్చియున్న దామంబు
నానేత్రధారలో నలిగిపోయినది
తాకినంతనె వీణ తంత్రీస్వనంబు
నాకంఠరవములో నవసిపోయినది
నీ సమాగమములో నెలకొన్న సుఖము

మోసపోయిన మీద మొనయు దుఃఖము
భ్రాంతిమైదోపగా ప్రణయిని యింక
చింతా పరంపర చివికిపోవలెనో
ప్రకృతి సందేశైక పారవశ్యమున
సుకృతాత్మనై నేను సొక్కిపోవలెనో.

---

17. నాస్తి ఇహ పర చింతా

పాట యే నేనగుచు
పాటలో నిండారు భావమే నీవగుచు
పాట యాలోకాన ప్రవహింప నేటులై
పరచింత నాకేలరా
ఇహచింత నాకేలరా
పాటలో నీమాట
పాటలో నీయాట
పవలు రేలును గాంచి పరవశతనే కాంతు
ఇహచింత నాకేలరా
పరచింత నాకేలరా
పాట యాకాశమై
పాటలో నీవొక్క పక్షివై పరతేర
పాటలో —— నీలోన పరమార్థమే గాంతు
పరచింత నాకేలరా
ఇహచింత నాకేలరా

పాటతో జన్మంబు
పాటతో మరణంబు
పాట నీకూ నాకు ప్రణయానుబంధంబు
ఇహచింత నాకేలరా
పరచింత నాకేలరా.

18. స్వామి రామదాసు

ఓసన్యాసి, సమస్త సాధుజన సౌఖ్యోల్లాస సంభాషి, మో
దోల్లాసక్తిన్ బులకించె నాహృదయ కోశంబెల్ల, రావయ్యా బో
ధామృతోక్తుల్ వెలయించి నాకును భవత్సందేశ మీవయ్యా నా
యీసంసార వివర్దశల్ దొలగ, స్వామీ రామదాసూ, త్వరన్.

విమలతపస్వి, మొన్నయరవిందుడు లోకము వాసె మొన్నసే
రమణ మహర్షిపోయె, మధురంబగు నీదర హాసరేఖ వ్యా
ప్తముగనె నేను సర్వభవబంధములన్ తెగద్రెంచి, రమ్ము సం
యమివర! రామదాసముని, యవ్వలి తీరమునందు జేర్పగన్.

నాకుపదేశమిమ్ము గగన ప్రసవంబు, మహత్తర ప్రభా,
స్వకము ద్వైతమందు రదినిర్మలమైనది జ్ఞానమా — తద
స్తోక సుధాస్రవంతి కొలకుల్ గని యీదిన వారలెల్ల నీ
లోకములోన ధన్యులని సూక్తి వహింతురె సాధుపుంగవా.

హిమవత్పర్వత శృంగభూములను నీవే తేరగా నీమహ
త్వములెన్నెన్నొ వచింత్రు, విషసర్పంబుల్ మహాదుష్ట, స
త్వములందంచు నినున్ స్పృశించి ఒక బాధన్ గొల్పవంచున్ అమో
ఘము నీవృత్తము రామదాస మునిలోక గ్రామణీ! మాకిటన్.

19. శ్రీ అనంతాశ్రమ సందర్శనము

(కొత్తచెలువు)

ఇచటగలడేమొ పరిభువు - నేనిజగాన
హృదయ మర్పించి వేచితి నెవరికోయను
సర్వమును ధారవోసితే న్యాయ మౌనొ
ఇచటలడేమొ పరిభువు - నేండవలెను

ఎవరోయీ యిటకావి తాల్పు - జగంబే సర్వమున్ మిథ్యగా
నవలోకించిన సాధుమూర్తులు - మహోద్విద్దివ్య తేజస్వులీ
నవవిద్యా పరిపూర్ణులీశ్వర కథానందైక లోలాత్ములు
త్సవ మీనాడు మదీయ నేత్రములు కంతజ్జ్యోతి దీపించెడిన్.

గిరిశిఖరంబు హాయిగలిగించెడి చల్లని మారుతంబులీ
తరిసర వృక్షశాఖికల బల్కెడి పక్షుల నిస్వనంబులీ
స్వైరచరణాంబు జాతముల జాడలువట్టిన మీ తపంబు మీ
సరళ హృదంతరంబు నొక స్వర్గము గాగను పట్టెనిప్పుటన్.

ఇటజలాశయ వీచుల హృద్యగతుల
నృత్య మొనరించు బండు వెన్నెలలయట్లు
భగవ దాలింగనమున మీ పరమశాంత
హృదయములు లాస్య మొనరించు నిహాముపుజిది.

వేదసారంబు లిచ్చోట వెల్లివిరియు
ఉపనిషత్సార భంబు లుఱ్ఱూతలూచు
జ్ఞానవైరాగ్య బోధలీ సానుతలిని
ఈయనంతాశ్రమము నందు హాయినొలుపు.

సాంధ్యరాగార్ద్రరమ్య పక్షములుదాల్చి
విహగ సంతానములు గాన వీధిదేల
భూరజోంకితములు—ధేనువులును నిచట
దారిబోలేవు తన్మయత్వము వహించి.

---

20. స మా ధి

నేనొక పాట పాడితిని నిశ్చలత భావ సమాధి లోన క
న్గోనల మోద బాష్పములు గూరిచి, నీవది యాలకించి నా
పై నభిమానమూనెదని ప్రత్యయమున్నది కానినాడు—అ
మ్లానవనంబులోన జపమాల ధరించెద శాశ్వతంబుగన్.

ఇంతటి శోకమేటికి వహించెదు నాకయి నిన్నుజూతునే
కాంతమునందు నంటివి దయామయ, తీవ్ర నిరీక్షలోన నా
స్వాంతము క్రుంగి పోవుటలు స్వామి యెఱుంగని దేమిలేదు జ
న్మాంతము నేడిపింప పరమార్థము దాచితివేమి యిందులోన్.

ఎందరొవచ్చి యాత్రలు ముగించిరి, వారిడినట్టి కాన్కలీ
వందగ నేను జూచితిని యక్కట! యెంతయు దూర భూమి మ
న్నందిరమున్న వీడి పెడమార్గము లెన్నియొ త్రొక్కి త్రొక్కి నే
నిందు గమించితిన్ కనికరింపవు ఘోర తపఃపరిశ్రమమున్.

ఈయాత్రా కలకలమున
నేయెడ వసియింతొ యెరుగనించుకయును, యా
తాయాత జనంబులు బదు
లీయరు నాప్రార్థనంబు నెవరి నడిగినన్.

వీనవగీతిలో మహిమనిండినదంచు వచింపలేను నీ
ధ్యాన సమాధినున్న జడ దారుల నేర్కొ మేటినంచు నీ
తో ననలేను. నన్ను వెతతో జన నీయకుమంతె చాలు ఆ
ధ్యానవనంబులోన జపమాల ధరించెద శాశ్వతంబుగన్.

---

21. అంకసప్తకము

అరదంబెక్కి విదూషక ప్రవరుతో నాఖేట కౌతూహలా
తురతన్ కణ్వవనంబులో దిరుగుచున్ దుష్యంతుడయ్యా శ్రమాం
తర భూజంబుల చేరువన్ ప్రియసఖి నర్మోక్తులాలించు
సుందరి దర్శించె శకుంతలన్ మదన బాధా సంభృతోన్మాదియై

విరహాతురతన్ పూరు వంశమణి, పృథ్వీనాథుడ వ్వృత్తమున్
పౌరి మాధవ్యునితో వచించి యతనిన్ పొమ్మంచు నాహాస్తి నా
పురి కంపెన్. నిజమాతృ వాక్యమున, సమ్మోదమ్ముతో తాపసో
త్కర సంరక్షణ కార్యమూని నిలిచెన్. ధర్మంబు పాలించుచున్

గాంధర్వోత్సవ మొనర్చిరి స్మరగతతిన్ ఖండించి మానించరి స
ద్భావానంద కరంబుగా జనుచు పొంతన్ దివ్యకుంజాంత రో
ర్వీ వల్లీతత బవ్వళించి విరహార్తిన్ దూగు నకణ్వ పు
త్రీ విశ్వాసము ముద్దుబాజు ప్రభు వందేశాంత దేశంబునన్.

శరిపురికిన్ ప్రయాణమగు కణ్వుని పుత్రికజూచి భావనా
పరవశతన్ దపించె వనపాదపముల్, ఝురులేడ్చె, మాతృ హృ
ద్వరములు విప్పి పక్షులు వ్యథాభర భగ్నములయ్యె, కణ్వమున్
త్వరితమె సాగనంపెను శుభన్ నిజశిష్యుల తోడుపంచుచున్.

అలదూర్వాసుని శాపకారణమునన్ జ్యాభర్తచేతో గతిన్
నిలుపన్ జాలకపోయె సుంతయును తన్వీ ప్రేమ సామ్రాజ్యమున్
కలతఁ బొందుచు నంగుళీయకముబో, కన్నీరు రాల్పన్ శకుం
తల గొంపోయె నభోంత రాళమున నంతన్ మేనకా కాంతయున్.

కైవర్తుండ పుడంగుళీయకమునీగా శాపమోక్షంబునన్
భావంబెల్ల దపింప రాజవరుడున్ వారించె నయ్యుత్సవ
శ్రీవాసంత దినోదయంబున, వనోర్విన్ జెంది దుఃఖించె వాం
ఛావీణా మృదుతంత్రి చిత్రపట వీక్షాలీలమై వ్రీలఁగన్.

ఔరా! యింద్రునికోసమై సురపురీయానంబు గావించుచున్
మారీచాశ్రమ వీధులన్ బడి సుధామాధుర్య ధుర్యోక్తులన్
గారా మొప్పఁగ బల్కు నిల్పె సుతునిన్ కౌఁగింట, దైవ ప్రభా
వారంభంబున ప్రేయసిన్ గనె విభుండానంద ముప్పొంగఁగన్.

---

22. ఉత్తరుని విజృంభణము

ధరణి ధూళులు మింటికెగయగ
ధారుణీతల మదరి పోవగ
కరితురంగ భయంకరంబుగ
కదిలె సైన్యములు

భీష్మభయద జ్వాలలవి గో
ద్రోణఝంఝా నిలము లవిగో
కరితురంగ భటోత్కరంబుగ
కదలె సైన్యములు.

విజయ కేతన పట్టికా ధ్వజ
విసరుగాడ్పుల పటపటధ్వని
వివిధ దిక్కుల మారు మ్రోయగ
వెడలె సైన్యములు.

గుములు గుములై గోగణంబులు
విస్త్రితాంభారవము లెగయగ
విరటు నగరము లంత లంతల
విడిచి పరచెడిని

విపుల సేనామధ్య గతమై
విరిసికొని పరతెంచు రథమున
వెలుగు దుర్యోధనుని కన్నుల
వెడలె నిప్పుకలు.

అర్ణవము చెలరేగినట్టుల
అభ్రఘోషము లలమినట్టుల
కదలివచ్చెడి తీవ్రవభంగుల
కర్ణ రథమదిగో

మొరయుచున్నది తూర్యనాదము
మ్రోసె శంఖ గభీర రవములు
ఉగ్రమైరణభూమి గనుగొన
నుల్లమది రేపెని.

"పఱచు నల్లదె పసుగణంబులు
పట్టుకొనుడదె చెదరిపోయెడి

వగ్గములు తెండ" నెడిపలుకులు
పరచె వాహినిలో.

రా కుమారా! లెమ్ము సమరో
త్సేకమున నిక బయలుదేరుము
నీకు నీడగువారు గలరే
నిఖిల లోకములో.

అని గవాక్షస్థుండు పలికిన
వినుచు నుత్తరుడంత కోపా
వేశమున మెయికంప మొందగ
వినిచె నిబ్భంగిన్

ఎందుకో ఘుర్మాంబు పూరము
క్రందుకొనె నుత్తరుని కాయము
సందడించెనొ భావమంతయు
సమర భూములకున్.

దక్షిణమునకు జనకు వెంబడి
తరలిచనె రథ చోదకుండును
తేరుగడపగ నింక నెవ్వరి
దెత్తునని పొగులున్

తనదు శౌర్యము, తనదువీర్యము
వనితలకు నంతఃపురంబున
వినుతి సేయ దొడంగె నప్పుడు
వేయి విధములుగన్.

నా శతాంగము నడప దొరకొను
నాకు సారథి లేడె యొక్కఁడు
లోకములు మూఁడెదురు పడినా
లొంగి పోఁజేతున్.

తనుగ వాధ్యక్షుండు పొగడిన
తనువు నెరుగడు మనసు నెరుగడు
తమ్ము పొగడగ నల్పులిలలో
సమ్మదము గనరే

తన యశోవల్లికలు బెంపగ
తలరుచున్నదే లోకమంతయు
తనరు స్వార్థత్యాగమెన్నడు
ధాత్రిలో నింకన్.

నలుపవలె కర్తవ్యమొకడే
ఫలము దైవాధీనమనుచును
పలుకుచున్నది గీత — వినరో
భావ గర్భముగన్.

---

23. శివభారతము

కవి ఋణము తీర్పగలవో
శివభారతము కవి ఋణంబు శేషసుకవి, మా
కవితా వసంతు ఋణమును
నవమాధురి దొలకి తెలుగునాట వెలయుగన్.

కవి హృదయము ఋషి హృదయము
నెవరో యీరాత్రాకు వారశేనభ మందో
దవు దవుల వెలుగు జాబిలి
కవుగింట గొనంగ శిశువు కాంక్షించు కదా!

సందర్శన సంభాషణ
సందేశ విశేషముల సుచవి గొనిమీకై
డెందంబు విప్పి వేచిన
దిందొక సాహిత్య సమితి తృష్ణాతురమై

శివ భూపతి చరితంబొక
నవనీతపు ముద్దయగుచు నలరారినదో
కవిచంద్ర. అమృతధునియో
నవగాహ మొనర్తురయ్య అతిపుణ్యాత్ముల్.

తొలినాళ్ల కృష్ణ భూపతి
అలసాని కవీశ్వరునకు నర్పించె మహో
జ్వలమైన గండ పెండెర
మెలమిన్, మఱిపడసినాడ వీవొకరుడవే.

తానా జీమ్రతిలో, సు
జ్ఞాన జలధి రామదాసు చరితను నాంధ్రో
ద్యాన వనాంతర కోకిల
గానము విని పరవశుఁడనుగామె కవీంద్రా!

ప్రాచీన ధర్మబోధలు
పూచెను నీ భారతమున, పొంకారెడు నా

రాచరికపు మర్మంబులు
వాచంయమివగుదో రాజవర్యుడ వగుదో!

పారాయణ యోగ్యముగా
మీరచన పవిత్రమయ్యె, మేలుకొలిపెనీ
భారతము, ప్రాచ్య పరిమళ
పూరంబులు వెలసె మోద మొసగి తపస్వీ!

హృదయార్పణమని తనలో
నుదయించిన పద్యములు బహూకృతిగా మీ
కొదవించె స్వీకరింతురు
గద, రాయలసీమ మధురకవి ధన్యుడగన్

24. కట్టమంచి

రసికవతంస, నీవును దొరంగితి భౌతిక కాయమింక సాం
పు సడలె తెల్గు సాహితికి పోయిరి నీకును మున్నె యెందఱో
కుసుమము లొక్కొ డొక్కఁడె నికుంజములో నిటు రాలిపోవ జూ
చి సొలసిపోదు, నేను విరచించిన గీతికలోన భావమై.

నీరమ్యంబగు జీవితంబమృత సందేశంబులన్ గూర్చి యాం
ధ్రారణ్యంబులు పూలుబూచినవి, సౌందర్యంబై పిసాళించె త
త్సౌరభ్యంబులు దేశమెల్లెడల నీసాన్నిధ్యమే రామలిం
గారెడ్డీ, కఱవయ్యెనంచు మదిలో శంపింతు నత్యంతమున్.

పసితనమున రచియించితి
రసాంచితముగాగ మృదు కళాకలితముగా
ముసలమ్మ మరణమాద
ర్శసరణి మహిళాజనంబు సంతోషింపన్.

కవితాత త్త్వములోని లోతులు సమీక్షాదృష్టి నందించి తె
ల్గు వధూటిన్ కయిసేసినట్టి ప్రతిభారోచిస్సు లీనాడు మం
జు విధానంబున నృత్యముల్ సలుపు నంచున్ చిత్తముప్పొంగు, నీ
దువియోగంబున నేత్ర గోళములు చిందున్ బాష్పధారావళుల్.

25. నిద్రాదేవి

కనులన్ మోడ్వగజేసి యూరువులు గల్గన్ జేసిగాటంబుగా
ననయంబున్ మదినేర్చు చింతలకు సద్యశ్శాంతి గల్పించి నీ
వనురాగంబున కౌగిలించుకొన సౌఖ్యంబేదో చేకూరు, నీ
ప్రణయంబున్ స్మరి యింతు నామధుర భావంబందు నిద్రాసఖీ!

నీయంతనీవె, అనురా
గా యత్తత నరుగుదెంతు వనురాగములో
నీ యఖిల జగతి మరతును
నీ యెద మార్దవముగాదొ నిద్రాదేవీ!

అంతిక సీమ శీత పవనాంకురముల్ వొలయంగ భూరుహ
ప్రాంతములందు నా హృదయ భారము తొల్గ నడంగిపోవ నే
కాంతము లోనచుంబన సుఖాను భవమ్ముల నన్ను దేల్చి, జ
న్మాంతరవాస నా మధుర మైత్రివె లాల్చెద వీవు నిద్దురా!

పవలన్ తావక దర్శనంబరుదు, నీ స్వైర ప్రవృత్తుల్ కనుం
గవకున్ దోచు నిశీథకాలమున, తద్గాఢోప గూహంబులో
నవలోకాళి సృజించు కొందును మహానందంబు సంధిల్ల, నీ
యవలోకంబున లోకమే పరవశంబై తూలు నిద్రాసతీ!

నీ విరహంబులో బ్రదుకనేర్తునె నెచ్చెలి, శైశవంబుగా
జీవిక, త్వత్కృపాంబువుల సేచనమైనది, నీ స్వరూపమున్
భావనసేసి నాతలపు బాటలలో నిలుపంగలేను, ని
ద్రావిశదస్మితా, కడు కృతజ్ఞుడ నీకు ననంతకాలమున్.

---

26. ఊదరా

మాలపల్లెల నిదుర
మాంద్యంబు దొలగింది
కార్య దీక్షకు మనసు
కళవళము నొందింది
ఊదరా—కొమ్మూదరా

పరిసరంబుల ప్రతి
ధ్వనులు చెలరేగినవి
ప్రతి నిస్వనములలో
పరమార్థ మొదిగింది
ఊదరా—కొమ్మూదరా

రోదసీ కుహరంబు
రోదల కంపించింది
దిక్తటంబులు బెదరి
దీర్ఘముగ నార్చినవి
ఊదరా—కొమ్మూదరా

పగటి రాకలనెల్ల
పాళెగాండ్రకుదెల్పి
ప్రాచీన యుగములో
పాలనము చేసింది
ఊదరా—కొమ్మూదరా

ఓంకార నాదమై
ఉత్పాత లూపింది
వీర సందేశమై
విరిసికొని వచ్చింది
బ్రహ్మాండ భాండంబు
పగులగొట్టె రవము
కాంతలకు భ్రమ గొల్పు
కాదంబి నీ రవము—
ఊదరా—కొమ్మూదరా

హృదయము ద్రేకాన
చెదరి పర్వాలు వార
ఊదరా!

---

27. భావ భాగీరథి

పరిపూర్ణంబయి శోభలన్ జిలుకుచున్ పర్వెత్తు నీమూర్తి, అం
తర మాలిన్యముదోచె, నీమధుర విన్యాసంబులో నొక్క సుం
దర స్వర్గంబు లభింపజేసితి భవత్సాన్నిధ్య మాశించి నా
చర మాధ్యాయములన్ ముగించెదను స్వేచ్ఛన్ భావ భాగీరథీ!

హిమ వత్పర్వతమున్న త్తోన్నతము తల్లీ, నీదుజన్మ ప్రదే
శము, విస్తారపు భూములందు బడి సంచారంబు గావింతు వీ
రములన్ కంటక పాళినీ గమన మార్గంబా పగాలేవు, సం
యములీ లోతుల మున్క లెత్తగలరంబా, భావ భాగీరథీ!

శివునైనన్ తలదన్ని పోయెదవు నీచేబంధు లోకంబు నీ
వ్యవసాయంబది సర్వ సమ్మతము నీ యాలింగ నంబద్భుతం
బవు, నేయుత్తమ లోక దర్శనమొ యాపాదించు, నెంతేని సం
స్తవ నీయంబులు నీ చరిత్రములు మాతా, భావ భాగీరథీ!

తమలోనన్ దొరకొన్న భక్తి బుధులంతా నిన్ను పాసింతురా
గమ సూక్తుల్ ప్రకటించు నీ యలలు ప్రమోగస్ హృద్యమై, సంస్కృతి
శ్రీమలో నీ సహవాస సౌఖ్యము సుధాసారంబుగానెంతు, గో
ష్యము లెన్నేని వచింతు వర్థితులకంబా, భావ భాగీరథీ!

నీ నైర్మల్యము జూచి స్వీయహృది నెంతే పూతముంజేసి, స
ద్యో నిర్మాణ మొనర్చె ప్రేమరస సందోహంబు, యాత్రార్థినై
నానా శైవలినుల్ గమించి యొక తృష్ణా బాధితుండంబ, ఓ
జ్ఞానానంద రస స్వరూప సమభూపా, భావ భాగీరథీషా!

---

28. వేగుజుక్క

తారమఱుగై పోయె తారమఱుగై పోయె
ధవళ ధవళస్నిగ్ధ ధగధగ త్కాంతితో
తలసూపె నొక తార తలదాచె నొక తార

తారమఱుగై పోయె
తారమఱుగై పోయె

వేఁగుజామున తార, వికసించె నొక తార
కారుచీకటి దిశల కళవళము నొందినది
గగనభాగము నవ్య కళలొల్క బోసినది
తారమఱుగై పోయె
తారమఱుగై పోయె

తారకా పథములో తరలె కాదంబినులు
కాదంబినీ గర్భ గతులనే దాటింది
కమనీయ కాంతిలో కాల వెసిజల్లింది
తారమఱుగై పోయె
తారమఱుగై పోయె.

నీజన్మ వృత్తాంబు నెఱుగ జెప్పె తార
నీపోవు మార్గంబు నిజము దెలిపె తార
తార దోతెంచింది—తనదారి బట్టింది
లోక శాంతికి నభము ప్రాకింది ఈతార
తార యొక ఋషివోలె తత్త్వ మెఱిగించింది
తార వెలిగిన వెలుఁగు తలపులో నిలిచింది

తార మఱుగై పోయె
తార మఱుగై పోయె
విశ్వ వీథులలోన వికసించె నీతార
విశ్వ సందేశంబు వినిపించె నీతార

తార మఱుగై పోయె
తార మఱుగై పోయె

29. యాత్రావిరతి

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర
సాయాహ్న రేఖలా
శాపీదు లెగ ్రబాకె
పూయలేదీ మొగ్గ
పుడమి నల్లనరాలె
తియ్య మామిడి వనుల
కోయిల విలాపించె

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర
అమలమై మధురమై
ఆనంద మయమైన
సందేశ మవనిలో
చాటి రమ్మని పంపె
నా ప్రభుని యాజ్ఞ—మ
న్ననసేసి వచ్చితిని
ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర

బాష్ప పూరాబద్ధ
మలిన భూముల కరిగి
హాసరో చిర్ద లిత
హార్మ్య సీమలకరిగి
సందేశ నవసుధా
సారమ్ము గురిసితిని

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర
రాకపోకల లోన
నాకు నలవాటయ్యె
రాచ మార్గముబట్టి
ప్రభుని సన్నిధిచేర
పయనంబుగావింతు
పరమ హర్షోత్సుకత

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర

అతిథి వర్గమునకా
ప్యాయ మానంబుగా
ఆనందమయగీతి
నాదరించితి నేను
ఆక్షుత్ పిపాసార్థి
నపన యించితినింక

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర

క్రౌంచ మిథు నాంకురిత
కరుణమయ గాథవలె
కణ్వపుత్రీ ప్రణయ
గర్భ గీతము వోలె
నిర్వేద మాధురీ
నిభృత మైనది యాత్ర

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర.

యాత్రాశ్రమల తొలుత
అలసి సొలసిన హృదయ
మవసాన దశలోన
ఆనంద మయమయ్యె
పయనంబు గావింతు
పరమ హర్షోత్సుకత

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర
తియ్యమామిడి వనుల
కోయిల విలాపించె
నిశ్చలా నందైక
నిభృత మైనది యాత్ర

ముగియుచున్నది లోకయాత్ర
మోయ బరువయ్యె నీపాత్ర.

---

30. ఖండకావ్యము

ఏమహిళ కేయలంకృతి
గోమగునో సహజ శోభ కొమరారెడుచో
నామదికి నిండు తృప్తియు
నామోదము గూర్చునీ ఘనత ఖండకృతీ!
ఖండ కవితల - కొలది యగ్రాసనముల
నన్ను మన్నించి బ్రదుకు ధన్యం బొనర్చె
చేతులను మోడ్తునా యాంధ్రసీమ సాహి
తీరసజ్ఞ లోకమున కెంతేని భక్తి.

జీవిత మంతయున్ తపముచేసితి నీకయి నాహృదంతర
ప్లావితమై రసార్ద్ర మృదు భావముగా పరిపక్వమొంది నా
పావన సీమలో ప్రజల పాలిటి కల్పకమై సమగ్ర శో
భావితతిన్ వెలార్పుమని ప్రాంజలు లిచ్చెద ఖండికా కృతీ।

సంపూర్ణము.

"కృతజ్ఞతా దికము"

నా కవియ ఖండికల సమగ్రి స్వరూప మీతపోవనము. ఇవియన్నియు ఒక నిర్ణీతకాలమున రచింపబడినవి గావు. ఆ బాల్యముగ కొనసాగివచ్చినదీతపస్సు.

ఇందలి మూడుసంపుటములు పూర్వోత్తర ఖండికలుగా విభజింపబడినవి. రచనలో కాలభేద మించుక సూచించుటయే దీనికి కారణము, బాల్యరచనలుగల పుటలయందే అనువాదరచన కొద్దిగ చేర్చితిని.

భారతి, ప్రతిభ, ఆంధ్ర, శ్రీసాధన, రేనాడు, ప్రకృతిమాత-మున్నగు పత్రికలెన్నియో తపోవన ఖండికల ప్రచురించి సాహితీ లోకమున కెఱుకపరచినవి. పత్రికాధిపతుల కెంతయు కృతజ్ఞుడను.

'తపోవన' కవితాప్రశంస, నాకంపిననాటికి కళాజీవి, మాత్రమే నేను ప్రచురించియుంటిని. నాటికి సాన్నిధ్యము.-స్వర్గ ద్వారము, రచింపఁబడలేదు. (బాల్యరచనలుదప్ప), ఈ సాహితీ మూర్తులెల్లరు నాఅన్నలు—తమ్ములు,—వీరికి నాహృదయార్పణము.

ఈసంపుటి ముద్రించు సంకల్పముతో నాహృదయ మెఱుక పరచితిని. వెంటనే శ్రీ జి శ్రీనివాసరావుగారు ఈకార్యభారమున కియ్యకొనిరి. ఇది నాభాగ్యవిశేషము. తపోవనావిష్కరణమునకు తోడ్పడుటయేగాక, నాకృతికి ఆంగ్లమున తమ అమూల్యమైన ముఖవచనము ప్రసాదించి చిరకాలము నాహృదయమున నిల్చి పోగలిగిన సోదరులు నాగురువరేణ్యులగు డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావుగారితో బాంధవ్యము నెరపిన పుణ్యమూర్తులు. వీరికి నా కృతజ్ఞత.

ఇఁక మిగిలినదొక్క మిత్రకార్య సంస్కరణము. ముద్రణలో నెడనెడ దోషములుదిద్దుట చాలక్లిష్టమైన కార్యము. ఈబరువు తల

మోసికొని కార్యము నిర్వహించిన శిష్యులు - మిత్రులు తలమర్ల కలానిధిగారు. వీరు నాతలంపులోని వలపు.

కల్యాణదుర్గము
అనంతపురం జిల్లా
1—5—1954

—బెళ్ళూరి శ్రీనివాసమూర్తి
ఆంధ్రాధ్యాపకుడు

"శుద్ధా శుద్ధ పత్రిక"

పుట	పద్యపంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	4	సను రాగ	సనురాగ
5	9	స్వాదూదకంబుల్	స్వాదూదకంబుల్
11	2	శైశిర	శై శిర
15	6	నీ|ప్రేమించు	నిను ప్రేమించు
17	2	మూసి	మూపి
,,	3	శురితపేయ	శ్రుతిపేయ
20	13	ధారీ	ధారి
,,	23	దలిత	దళిత
21	13	వేమో	వే మొ
22	2	నానలు	సోనలు
,,	,,	నీకవిసోతరిపన్	నీకవిత్వపున్
23	6	ఁజనుచు	నవలఁజనుచు
22	20	కలాల్పముగా	లాకల్పముగా
,,	,,	అమలత్వమునన్	అమరత్వము నన్
26	6	ఎందాకన్	విందాకన్
33	11	ప్రపూర	సుధాప్రపూర
,,	13	నిష్లై	నిష్లై
36	16	వెల	వెలి
37	14	హృద్యయమైన	హృద్యమైన
40	2	నేమొ	మే మొ

,,	14	భేద ు లు	భేదములు
44	9	ధ్యానములో	ధ్యానములో
45	11	చేతుల.ఘ	చేతుల
48	8	లసంతదేశ	లసత్సందేశ
,,	20	మడంపరా	యడంపరా
57	13	నిమ్ముసమ్ము	నిముసమ్ము
59	8	నెటు	నెట్లు
62	9	నాహారంబు	నాహారంబును
63	8	కార్యవరముల	కార్యవర్గముల
64	13	స్థనియూశ్రీ	స్త నియూశీః
67	6	యరా	వ్యఘా
69	19	దీవ్య	దివ్య
70	11	ననుం	ననుస్
72	8	భాష్ప	బాష్ప
72	17	ద్రిమ్మయి	ద్రిమ్మై
72	21	జరులు	జలులు
73	2	వాయెను	వాయను
73	6	నశించినవా	నశించినవో
75	2	దసగర్భితమై	రసగర్భితమై
75	4	నీకృపా	నీకుపా
75	7	మోదీ	మోద
75	16	ధ్యానంబు	ధ్యానంబు
77	1	ప్రిభూ	ప్రిభు
81	6	తరళి	తరలి
84	13	నించి	నిండి
85	6	చిరుగడల	నిరుగడల
85	23	దఃశింప	దరిసింప
86		సంయుక్త చేటిన్	సంయుక్త-చేటిక

88	7	డయ్యో	డయ్య
89	16	లెవ్వరో	లెవ్వారో
97	13	మించితివయ్యా	గమించితివయ్యా
98	12	నిల్పినవి	నిల్పినవ
93	6	వహియించన్	వహించన్
100	4	నీచె	నీచే
100	7	బేదియొ	బెదియొ
103	18	అవరించిన	ఆదరించిన
104		(పూర్వఖండము)	ఉత్తరఖండము
104	18	భావానా	భావనా
107	20	స్పృశించిబక	స్పృశించియొక
108	6	మహోద్విగ్దివ్య	మహోద్యద్దివ్య
108	10	నిశ్వనంబు	నిస్వనంబు
110	18	మాతు	మాతృ
114	10	చున్న దే	చున్నదె
115	2	నెవరో	నెవరోయీ,
		తాకువార	తాకువార
115	8	సాహిత్వ	సాహిత్య
115	15	యైన	మైన
115	22	పొంకా రెదు	పొంగారెదు
116	10	థన్యుడు	ధన్యుడు
117	18	తద్గాఢోప	తద్గాఢోప
		కూహాంబులో	గూహాంబులో
118	16	రోదల	రొదల
120	9	బుదులంతా	బుధులంతా
120	16	భాగీరథీఫా	భాగీరథీ!
122	6	శాశీదు	శాపీథు
123	21	పిపాసార్థి	పిపాసార్తి